ڕۆمیە

KU

ئەی موەحیدەکان: مزگێنی بدەن، سوێند بە الله ناحەسێینەوە لە جیهادمان تەنها لەژێر داری زەیتون نەبێت لە ڕۆمیە.
ئەبو حەمزەی موهاجیر ﷻ

ذوالحجة ١٤٣٧ ک ژمارە ١

ناوەندی ڕاگەیاندنی حەیات

هەڵسن بمرن لەسەر ئەوەی براكانتان لەسەری مردن

ئەهلی باتیڵ دەیانەوێت مردنی پیاوچاكان، یان كوژرانیان لەسەر دەستی دوژمنانی ئیسلام لە موشریك و مورتەددەكان بكەن بە مزگێنی وبەخشینەوەی شیرینی بۆ شكانی موەحیدەكان، ئەو گەمژانە نازانن كەوا اللە كاتی مردنی بۆ هەموو گیانێك داناوە پێش ئەوەی كە ئاسمانەكان و زەوی دروست بكات، اللە تعالی دەفەرموویێت: {فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ} [الأعراف: ٣٤]، واتا: (ئەگەر كاتی مردن وئەجەلیان هات یەك كاتژمێر پێش ناكەوێت ودواناكەوێت)، هەموو خەڵكی یەكسانن لەم حوكمەدا، لە پێغەمبەران وپیاوچاكان و لە اللە ترسان، وكافران وستەمكاران وخراپەكاران.

وە ئەم گەمژانە ئەوە نازانن كە اللە تعالی ئاینەكەی دەپارێزت بەوەی كە بیەوێت، وە ئەم ئاینە بەردەوام دەبێت، مردنی كەسێك زیانی پێناگەیەنێت، ئەگەر مردنی كەسێك زیانی پێبگەیاندبایە ئەوە مردنی پێغەمبەر -صلی اللە علیە وسلم- و هاوەڵە بەڕێزەكانی زیانیان پێدەگەیاند، كە ئاین دوای ئەوان هەر ماوە، بەڵكو اللە تەمكینی زیاتر پێدان و خاكی زیاتریان گرت، بە یارمەتی اللە، بەبەكارهێنانی بەندە چاكەكانی بۆ ئەم مەبەستە، {كە اللە یان خۆش دەوێت و اللە ش ئەوانی خۆش دەوێت خۆبەكەم زانن بەرامبەر باوەڕداران و توندن لەسەر كافران جیهاد دەكەن لەڕێی اللە و لە گلەیی گلەیكار ناترسن} [المائدة: ٥٤].

بەڵام کەسانی شارەزا لە ئاین کە بەڕاستی لە الله دەترسن، و بەڕاستی دەیپەرستن، لەکاتی مردنی چاکێك ئەوە دەڵێن کەوا ئەبوبەکری صدیق -الله لێی ڕازی بێت- بە هاوەڵانی گووت: «ئەوەی کە موحەممەدی دەپەرست ئەوە موحەممەد بەڕاستی مرد، وە ئەوەی الله ی دەپەرست ئەوە الله زیندوە و نامرێت».

هەرچی موجاهیدی ڕێگای الله یە، کە ئەوان لە دروستکراوە تایبەتیەکانی الله ن، ئەوانەی کە الله هەڵی بژاردوون بۆ ئەوەی بەشەهیدی بیانگەڕێنێتەوە بۆلای خۆی، و بۆ ئەوەی بەچاکی تاقیان بکاتەوە، مردنی سەرکردە و فەرماندەکانیان کە هەڵیان دەکوتایە سەر جەنگە لە پێش چاویان، و هەڵیان دەکوتا لەبەر ئاینی لەناوچوویان، مردنی ئەوانەجگە لە پێچەسپاوی و خۆڕاگری بەرامبەر بە دووژمنانی ئاین هیچی تری بۆ زیاد نەکردن،وە ئەوە دەڵێن کە ئەنەسی کوڕی نەضر -الله لێی ڕازی بێت- بە هاوەڵانی ڕەسول الله ی گووت ﷺ کە لە جەنگی ئوحد بینی بێزار و پەشۆکاوبن بە بانگەشەکانی موشریکەکان بە کوشتنی ڕەسول الله ﷺ گووتی: «چی ئێوەی دانیشتاندوە؟» گوتیان: «ڕەسول الله ﷺ کوژرا!» گوتی: «چی دەکەن لە ژیان دوای مردنی؟ هەڵسن بمرن لەسەر ئەوەی کەوا ڕەسول الله ﷺ لەسەری مرد!» پاشان گەلەکەی وەریان گرت، و جەنگی کرد تا کوژرا.

ئەوە ڕێبازی موەحیدەکانە لە هەموو سات و کاتێکدا، هەر کاتیك نەوەیەك نەمان جیلێکی تر دروست دەبێت بۆ هەڵگرتنی ئاڵای تەوحید و ڕۆدەچن بۆ ئاگردانی جەنگی ئیسلامی کەماوەتەوە دژی شیرك و ئەهلەکەی، وە هێمای هەریەکەیان بریتیە لە: هەڵسن بمرن لەسەر ئەوەی کەوا براکانتان لەسەری مردن ئەوانەی کەوا پێشتان کەوتن بە باوەڕ.

کوژرانی برا پێشینە ئارامگرەکانمان لە نمونەی شێخ ئەبو موحەممەدی عەدنانی -الله لێی وەرگرتبێت- هیچ زیانێك بە ئیسلام ناگات، چونکە ئاین پارێزراوە بە پاراستنی الله، وە براکانمان هیچ زیانی لینادەن، ئێمە وایان دادەنێین کەوا ئەوان دەرنەچوون لە ڕێگای الله تەنها بۆ بەبەدەستهێنانی شەهادەت بوو لەپێشەوە، وە الله تعالی دەفەرموێت: {وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ * فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِم مِّنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ * يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ} [آل عمران: ١٦٩-١٧١].

وە کوژرانیان زیان بە دەوڵەتی ئیسلامی ناگەیەنێت بەویستی الله، تا خۆڕاگر بێت لە سەر تەوحید و سوننەت، الله پیاوانێکی بۆ ئامادە دەکات کە کافران توڕە دەکەن، و تیماری دڵی گەلانی باوەڕدار دەکەن، هەروەك پیاوانێکی بۆ ئامادەکردوە کەوا بنچینەکانی جێگیر دەکەن، کۆڵەگەکانی بەرزدەکەنەوە، تا دەگات بەم ڕۆژە کە پێی گەیشتوە بە فەزڵی الله لە شکۆداری و تواناداری.

کاتێك ئەو مورتەددانە دڵخۆش بوون بە کوژرانی شێخ ئەبو موصعەبی زەرقاوی -الله لێی وەرگرتبێت- بە نەمری شێخیان نەزانی لە بەهەشت کە الله لە سەربازەکانی شێخ و براکانی کەسانێك هەڵدەبژێرێت کەوا لوتیان بکات بە قوڕدا، و توڕەیان دەکات، لەنموونەی شێخ ئەبو موحەممەدی عەدنانی، الله لێی وەرگرتبێت.

وە ئەمڕۆ دڵخۆشی دەردەبڕن بە کوژرانی شێخ ئەبو موحەممەدی عەدنانی -الله لێی وەرگرتبێت- پاشان زۆر دەرگرین کاتێك کەوا الله کەسانێکیان بەسەردا زاڵدەکات لە سەربازەکانی عەدنانی و براکانی کەوا خراپترین سزایان بدەن بەویستی الله ، {وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ} [الحج: ٤٠].

بەردەوام کۆمەڵێکی چاپووك لە ئوممەتەکەم هەن

هـەر دەجەنگێن لەسـەر فەرمانی الله

ئەوەی تەماشای ڕاگەیاندنی دەوڵەتی ئیسلامی کردبێت وقەبارەی جەختکردنەوەی لەسەر ئەو شاڵاوە خاچپەرستییە بینیبێت کە سەربازەکانی بەشێوەیەکی نەبەردانە ڕووبەڕووی بوونەتەوە لەم شاڵاوانەی کۆتاییدا، بە پشتیوانی اللە، ئەوە بە مێشکیدا دێت ودەچێت کە سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی ئەمە بە کۆتایی شاڵاوەکە دەزانن لەسەریان وبەدوا قۆناغی دەزانن لە قۆناغەکانی ئەم ڕێگە درێژەی جیهاد.

هەر کەسێك ڕاستییەکانی ئیسلام بزانێت، بۆی دەردەکەوێت کە کۆمەڵی سەرفراز بۆی نییە بۆ تەنها ڕۆژێکیش چەکەکەی دابنێت یان دانیشێت لە جیهادکردن وە جیهادکردن بەرامبەر شیرکی بەردەوامە لەسەر زەوی هەتا ڕۆژی قیامەت، هەتا تاکە کەسێك مابێتەوە لە ئەهلی باوەڕ پێویستە جیهادیان لە دژ بکات وکوشتاریان بکات هەتا ملکەچ دەبن بۆ حوکمی الله تعالی، هەروەکو چۆن موشریکان بەردەوامن لە جەنگەکانیان لە دژی ئەهلی باوەڕ هەتا کەسێکیان مابێتەوە لەسەر ڕووی زەوی، بۆئەوەی باوەڕداران لە دینەکەیان وەرگێڕن هەتا توانایان هەیە.

ئەوەشی کە ئەمریکا سەرکردایەتی ئەم شاڵاوە خاچپەرستییە دەکات لە بەرانبەر ئوممەتی ئیسلام، ئەوە بێگومان کۆتایی هاتنی ئەم شاڵاوە بەم زووانە دەبینین بە پشتیوانی اللە، بە پێداچوونەوەی ئەمریکا بە خۆیدا بۆ چارەسەر کردنی ئەو برینانەی کە تووشی بووە و قەرەبوو کردنەوەی ئەوەی کە هاتۆتە پێشی لە زەرەر وزیانەکان، بۆ پارێزگاری کردن لە ماڵ و سامانە ژەنگ هەڵهێناوەکەی، دوای دڵنیا بوونی لەوەی کە بەدەست هێنانی قازانج زەحمەت و قورس بووە لەسەری، ئەمڕۆ نابینین کە ئەمریکا پارە بدات بە هاوپەیمانەکانی بۆ بەشداری کردنیان لە هێرشی فڕۆکەکان و یارمەتیدانی سوپا مورتەدەکان لەسەر زەوی و پڕ چەك کردنیان، بە کشانەوەی ئەمریکاش لە ناوچەکە، دەوڵەتە خاچپەرستەکانیتر تووشی بێ هێزی و بێ توانایی دەبن لە دەست بەسەردا گرتنی سەنگەرە فراوانەکانی جەنگ، بەبێ بوونی ئەندامێکی کۆکەرەوە بۆ هەموو دەوڵەتانی هاوپەیمان.

بەڵام هەرکەسێك مەودای بینینی خۆی زیاتر فراوان بکات دەزانێت کە جیهان پڕە لە موشریکان بێجگە لە خاچپەرستان،

وەکو جوولەکە و مولحیدان و بێ دینەکان، موشریکان لە هیندۆس‌وبوزی‌وبتپەرستەکان،لەشوێنیتریش‌ئەوطاغوتانەی کە سەرکردایەتی وڵاتی لەژێر دەست دەرهێنراوی موسڵمانان دەکەن، ئەو مورتەدانەش کە لەسەر ئیسلام دانراون وەکو ڕافیزە وگۆڕپەرستەکان و دیموکراسییەکان، لەشوێنێکیتر مورتەدانی صەحەوات کە پشتیوانی هەر کۆمەڵێك دەکەن لە موشریکان لە پێناوی ئەوەی کە شەریعەت حوکم نەکات و دین هەمووی بۆ الله نەگەڕێتەوە ، بێجگە لەوانیش هەن کە هەتا ئێستا نازانین، بەڵام الله کاتی دەرکەوتن و دژایەتی کردنیان بۆ ئەهلی تەوحید بە دوژمنایەتی کردن و کوشتاریان دەزانێت.

ئەو ئوممەتە شیرکیانەی کە باسکران هیچیان کەمتر نییە لە دژایەتی کردنی باوەڕداران لە گاوورە خاچپەرستەکان، هەروەکو الله تعالی دەفەرموێت: لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِّلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا. (المائدة:٤٢)، واتا: سوێند بێت دەبینیت خراپترینی خەڵکی بۆ دوژمنایەتی لەگەڵ بڕواداراندا جوولەکە وهاوبەش دانەرانن.

زۆربەی ئەم ئوممەتانە خۆیان گلاندۆتە ناو ئەو جەنگەوە لە دژی ئیسلام و شوێنکەوتووانی، چیرۆکی ژێر دەستەکردنی موسڵمانان ودژایەتی کردنی بانگەوازەکانی دین زۆر لێمانەوە دوورنین.

بەمە ڕووداوەکانی مێژوومان بیر دەکەوێتەوە بە کۆمەڵە وێنەیەك لەو تاوانانەی کە ئەو کۆمەڵانە کردوویانە لەبەرانبەر ئەهلی ئیسلامدا، بەڵگە ناهێنمەوە بە چیرۆکی مەغۆلە بتپەرستەکان کە جەنگی موسڵمانانیان کرد لەناو جەرگەی وڵاتی موسڵماناندا و دەوڵەت وخیلافەتەکەیان ڕووخاندن وشارستانێتییەکەیان ڕووخاندن وخوێنیان ڕشتن، موسڵمانانیان تووشی کارەساتێك کرد کە هەر کارەساتێك ڕوویداوە لەوەی دوای خۆی هێمنتر بوو، هەروەها چیرۆکی ململانێی موسڵمانان بەتایبەتی لە سەدەی پێشوودا لەگەڵ طاغوتە مورتەدە لەسەر ئیسلام دانراوەکان کارەساتەکانی کەمتر نییە لە چیرۆکی ململانێ لەگەڵ خاچپەرستان کە پێشرەوییان کرد لە پشتی دەریاکانەوە.

ئەگەر ئەم شاڵاوە خاچپەرستییە تێك بشکێت بە پشتیوانی الله هەتا هێرش لە دوای هێرشی ئوممەتە جیاوازەکانی شیرکی بەدوادا بێت، پێویستە لەسەر موسڵمانان کە جیهادیان بکەن، هەروەکو چۆن ئارامیان گرتووە لەسەر هێرشە یەك لەدوای یەکەکانی خاچپەرستان، هەتا ئەگەر شاڵاوەکانی موشریکان وەستان بۆ هێرش کردنە سەر خاکی ئیسلام، هەر پێویستە لەسەر موسڵمانان کە بچنە سەر موشریکان لە خاکەکانیاندا وبچنە ناوەوە بۆیان، بۆ پارێزگاری کردنیان لە دەست لێوەشاندنەکانی موجاهیدان، دەست لێوەشاندنەکانی پارس وبرۆکسلیش زۆر لێمانەوە دوور نین، هیچ ڕۆژێکیش نییە کە دەڕوات مەگەر الله ڕێنمونی گەلانێك دەکات بۆ تەوحید وکۆچکردن وجیهاد کردن لە دڵیاندا خۆشەویست دەکات، جا هەر کەسێکیان بێ توانا بێت لە گەیشتنی بە دارولئیسلام، بڕیاری جیهادکردن دەدات لە دژی موشریکان ومورتەددان لەناوجەرگەی خاکی کافراندا.

بۆئەوەی هێز و بەرزییان بشکێنن و ئاڵاکانیان نەوی بکەن و بەردەوام بن لە وەردەرنانیان، هەتا هەموو سەر زەوی بە دینی الله بەتاك و تەنها سەرکردایەتی دەکرێت، هەتا موشریکانیش هەموویان ملیان کەچ دەکەن بۆ حوکمی الله ﷻ.

بێگومان بەردەوامی موسڵمانان لە کوشتاری موشرکیان هەتاهەتایییە، سوننەتێکە لە سوننەتەکانی الله کە ئەم دینە گەورەیە وشوێنکەوتووەکانی پێ تایبەتمەند کراوە، الله تعالی ڕاوەستاوی ئەم دینەی بەم جەنگ وکوشتارە بەستۆتەوە، هەروەکو لە فەرموودەی پێغەمبەردا ﷺ دەفەرموێت: (لن یبرح هذا الدین قائما، یقاتل علیه عصابة من المسلمین، حتی تقوم الساعة). (مسلم گێڕاویەتییەوە). واتا: ئەم ئاینە هەر بەردەوامی دەمێنێتەوە، کۆمەڵێکی چاپووك وجەربەزە لە موسڵمانان لەسەری دەجەنگێن، هەتا کاتە گەورەکە دێت.

هەروەها فەرموودەی پێغەمبەر ﷺ: (لا تزال عصابة من أمتي یقاتلون علی أمر الله، قاهرین لعدوهم، لا یضرهم من خالفهم، حتی تأتیهم الساعة وهم علی ذلك). (موسلیم گێڕاویەتییەوە). واتا: هێشتا کۆمەڵێکی چاپووك لە ئوممەتەکەم هەن هەر دەجەنگێن لەسەر فەرمانی الله، دوژمنەکانیان تێکدەشکێنن، نەیارانیان ناتوانن زیانیان لێبدەن هەتا کاتە گەورەکە دێت وئەوان هەر لەسەر ئەو بارە دەبن.

با هەموو موسڵمانێك ئامادەباش بێت کەلە ڕیزی ئەو چاپووکانەدا بێت لە موەحیدان کە هەتا هەستانی کاتە گەورەکە هەن و نابڕێن، چونکە بێگومان ئەوانە نەیاران وئەوانەی کە ژێریان دەخەن زیانیان پێ ناگەیەنن وئەوانە هەر بەردەوامن لە جیهاد کردنیان بە قەدەری الله هەڵدەسوڕێن، با موجاهیدانیش هەمیشە نییەتی خۆیان نوێ بکەنەوە لەسەر بەردەوامبوون لە کوشتاری موشریکان هەتا دەچنەوە بۆلای الله، لە ئەنجامدا الله دەیانخاتە ڕیزی ئەوانەی کە بەهرەی خۆی بەسەردا ڕشتوون لە پێغەمبەران و ڕاستگۆیان و شەهیدان، کە ئەوانە هاوەڵ و هاوڕێیەکی چاکن.

ئاینی ئیسلام و کۆمەڵی موسڵمانان

ژمارە - یەك

ن الحمد لله، نحمده ونستعينه، من يهده الله فلا مضلّ له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأن محمدا عبده ورسوله، صلى الله عليه وسلم، لە پاشان:

ئەمە زنجیرەیەکە لە ڕون کردنەوەی ڕاستی ئیسلام و پێویستی کۆمەڵ بوون، داوا لە الله دەکەین کەوا ئێمە و ئێوەش تێبگەیەنێت لە ئیسلام و پێچەسپاومان بکات لە کۆمەڵی موسڵمانان.

الله ﷻ دەفەرموێت: {الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا} [سورة المائدة:٥]، وە دەفەرمووێت: {إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ} [سورة آل عمران: ١٩]، وە دەفەرموێت: {وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ} [سورة آل عمران:٨٥].

ئەو ئاینەی کەوا الله ڕازیە ببێتە ئاینی خەڵك و وە هیچ ئاینێکی تری قبوڵ نیە ئەوە ئیسلامە، وە ماناکەی لە زمانەوانی و شەرعدا: السلامة: -واتە ئیخڵاص -وە الاستسلام- واتە -ملکەچ بوون- بۆ الله .

ئیبن تیمیة ﵀ دەڵێت: «ئیسلام ئەوەیە کە ملکەچ بیت بەتەنها بۆ الله، وە وشەی (الاستسلام) ئیسلام دەگرێتەوە وە ئیخلاصیش دەگرێتەوە بۆ الله... هەر کەسێك ملکەچ نەبێت بۆی، موسڵمان نیە، وە ئەوەی کە ملکەچ بێت بۆ جگە لەو ئەوە ملکەچ بووە بۆ ئەو شتە، واتە موسڵمان نیە ئەوەی کە بەتەنها بۆ الله ملکەچ بێت ئەوە موسڵمانە، هەروەك لە قورئاندا هاتووە: {بَلَى مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ} [سورة البقرة: ١١٢]، وە دەفەرموێت: {وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ

إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا} [سورة النساء: ١٢٥]» [النبوات].

وه دەفەرموێت ﵀: «ئیسلام ئاینی (الله)یە کە پەرتوکی بۆ دابەزاندوە و ڕەسولی بۆ ناردوە... ئەوەیە کە بەندە بۆ الله ملکەچ بێت بەتەنها و شەریکی بۆ بڕیار نەدات بەجۆرێك هەر ئەو بە (الله)ی خۆی بزانێت و کەس وەك ئەو دانەنێت، هەروەك ڕونی کردۆتەوە باشترین گوتە و سەری ئیسلام شایەتی دانە بەوەی کە هیچ پەرستراوێك نیە جگە لە الله، وە دوو دژی هەیە: خۆبەگەورەزانین و شیرك، هەر لەبەر ئەوەیە کە گێڕدراوەتەوەکە نوح ﵇ فەرمانی بە کوڕەکانی کردوە بە (لا اله الا الله) و (سبحان الله) و ڕێگری کردوە لە خۆ بەگەورەزانین و شیرك {ئەحمەد گێڕاویەتەوە لە عبدالله کوڕی عەمر}... کەسی خۆبەگەورە زان الله ناپەرستێت واتە ملکەچ نەبوە بۆ الله، وە ئەوەی الله بپەرستێت و جگە لەویش بپەرستێت ئەوە موشریکە وملکەچ نەبوە بۆ الله بەڵکو شەریکی بۆ بڕیارداوە، وە وشەی ئیسلام ملکەچ بوون دەگرێتەوە وە -السلامة- ئیخلاصە" [الفتاوی]، "وە هەریەکە لە خۆ بەگەورەزان و موشریکەکان موسڵمان نین" [النبوات].

مرۆڤ نابێتە موسڵمان تەنها بە پابەند بوون بە ئیسلام نەبێت بەم دوو مانایە، کەسێك بۆ الله ملکەچ نەبێت وەك ئەوە وایە وازی لە کردار هێنابێت یان ڕێگر بێت بەهێزەوە لە هەندێك لە یاسا دیار ودەماو دەمەکان -هیچ نیە جگە لە کافر-، وە هەرکەسێك ملکەچ نەبێت بۆ الله وەك ئەوە وایە کە پێغەمبەران وپیاوچاکان بپەرستێت بەتەقلید وبە تەئویل -هیچ نیە جگە لە موشریك- هەرچەندە نوێژ بکات وبەڕۆژوو بێت و وابزانێت کە موسڵمانە، ئەوە ئەو ڕاستیەیە کە (لا اله الا الله) ئەو مانایە دەگەیەنێت، ئیبن تەیمیە ﵀ دەڵێت: (الله پەرستراوە) بە حەق [تیسیر العزیز الحمید]، هیچ پەرستراوێك نیە بە حەق جگە لە الله، وە ئەو وشەیە هەریەکە لە مانای سەلامەت وملکەچ بوون بۆ الله دەگرێتەوە، وە ئەوە بانگەوازی گشت ئەنبیا وڕەسولەکانە بۆ گەل ونەتەوەکانیان.

ئیبن تەیمیە ﵀ دەڵێت: ((ووشەی ئیسلام... دوو مانای هەیە، یەکەمیان: ئاینی هاوبەشە ئەویش ئەوەیە کە الله بە تەنها بپەرستیت و شەریکی بۆ بڕیار نەدەیت کە هەموو ئەنبیاکان بۆ ئەو مەبەستە ناردراون، هەروەکو کیتاب وسوننە تەئکید لەسەر یەکگرتوویی ئاینەکانیان دەکاتەوە، وە دووەمیان: تایبەتە بە موحەممەد ﷺ... وە [ئیسلام] دوو پلەی هەیە: یەکەمیان دیارە لە وتە وکردار وەکو پێنج بناغەکە، وە دووەمیان: ئەوەیە کە دەرەوە وەك ناوە بێت)) [الفتاوی].

وە ئەو پێنج بناغە کە ڕاستی ئیسلامن بە وتە وکردار، لە دەرەوە و ناوەوە، ڕەسوڵ الله ﷺ ڕونی کردۆتەوە کە دەفەرموێت (ئیسلام دامەزراوە لەسەر پێنج، وە لەسەر ئەوەی کە الله بپەرسترێت، وە کوفر بکرێت بە جگە لە الله) [موسلیم لە ابن عمرەوە گێڕاویەتیەوە]، ئەوە لە تایبەتیەکانی ئاینی ڕەسوڵ الله ﷺ ئیسلامێك نیە بێ سەلامەت وملکەچ بوون بۆ الله، بەڵکو پێنج بنچینەکە دانراون بۆ ئەوەی مرۆڤ یەکلابێتەوە وملکەچ بێت بۆ الله بە پابەندبوون بە تەوحید وشوێنکەوتنی ڕەسول الله ﷺ وە هەڵسان بەو پێنج بنچینەیە، ئیسحاقی کوڕی ڕاهەوەیهی ﵀ دەڵێت: (مورجیئە زیادە ڕەوییان کرد تا وایان لێهات بڵێن هەر کەسێك نوێژ تەرك بکات وڕۆژوو و زەکات وحەج وهەموو فەرزکراوەکان تەرك بکات بێ ئەوەی ئینکاری بکا، ئێمە کافری ناکەین، وە فەرمانی دەگەڕێتەوە بۆ لای الله دوای ئەوەی کە بەڕاستی دانا، ئەوانە مورجیئەنە گومانی تێدا نیە [مسائل حرب الکرماني].

پاشان (پەیوەندی سەلامەتی بە ملکەچ بوون) الله ڕونی کردۆتەوە لە چەندین ئایەت، تێیدایە کە فەرمانی کردوە بە شەڕکردنی موشریکان، الله ﷻ دەفەرموێت: {فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ} [سورة التوبة: ١١]، فوضەیلی کوڕی عیاض ﵀ دوای ئەوەی کە ئایەتی پێشوی خوێندەوە دەفەرموێت: (الله تەوبەکردنی لە شیرك بەوتە وکردار ونوێژ کردن و زەکات دان قبوڵە، وە ئەهلی ڕەئی دەڵێن: نە نوێژ ونە ڕۆژی ونە هیچ لە فەرزەکان لە ئیمانەوە نین، درۆ دەکەن بە دەم الله وە وە پێچەوانەی کیتاب وسوننە دەکەن ئەگەر بێتو قسەکەیان ڕاست بوایە ئەوا ئەبوبەك ﵁ شەڕی نەدەکردن و بە ئەهلی ڕیددەی ناو نەدەبردن) [السنة لعبدالله بن أحمد].
وە هاوەڵان ﵃ کۆکن کە ئیسلام نیە بێ ملکەچ بوون بۆی، ئەوەی کە نوێژ تەرك دەکات لەبەر تەمبەڵی کافریان کرد -ئەوە تەرکی کارێکی کردوە- وە زەکات نەدەریان کافر کرد -کە ڕێگربوون لە هەندێك یاسای دیاری دەما ودەمی ئیسلام- وە سەرە ڕۆکانی مورجیئە پێچەوانەی ئەوان جوڵانەوە لەو بابەتە، حەقیقەتی ئیسلامیان نەزانی کە الله پێی ڕازیە کە ئاین بێت بۆ هەموو خەڵك، وە هەروەها ئیجماعی هاوەڵان ﵃ لەوەی کە ئیسلام نیە

بێ ملکەچ بوون بۆی، ئەوانەیان کافر کرد کە گەڕانەوە بۆ پەرستنی بت -ئەوانەش پەیکەری چاکان بوون کە لەسەر شێوەیان دروست کرابوو- وە تازەبوونیان بۆ ئیسلام وبەدیارکەوتنی درۆزنەکان وسەرکەوتنی زەکات نەدەران بەسەر خاکی موسڵمانانیان نەکرد بەڕێگر لە کافرکردنی یەکە بەیەکەیان، لەوەش جەهمیەکانی سەردەم پێچەوانەیان جوڵانەوە، کە پێچەوانەی ڕەسول الله ﷺ جوڵانەوە کاتێك دەفەرموێت: (ئەوەی کە مرد و زانی کەوا جگەلە الله هیچ پەرستراوێکی تر نیە، دەچێتە بەهەشت) [موسلیم گێڕاویەتیەوە لە عوسمانەوە].

بناغەی ئیسلام دانامەزرێ بە جگە لەو بناغانە، وە هەرکەسێك گاڵتە بەڕوکنێك بکات، نزیکە کە بناغەکە بکەوێت بەسەریدا، ئەگەر کەوت ئەوە لەناوچوە لەدونیا بە شمشێر پێش ئەوەی لە ڕۆژ دوایی بسوتێت بە ئاگر، ڕەسول الله ﷺ دەفەرمووێت: (من بدل دینه فاقتلوه) [بوخاری لە ابن عباسەوە گێڕاویەتیەوە]، ئەوە نەبێت کە گەورەترین ڕوکن ڕوکنی یەکەمە کە ئیسلام جێبەجێ نابێت بێ ئەو ئەویش شایەتیدانە بە لا اله الا الله، کە هیچ پەرستراوێك نیە بە حەق جگە لە الله، ئەوەش تەوحیدی ئولوهیەت وڕبوبیەت و ئەسماء وسیفات دەگرێتەوە، ئیبن تەیمیە ﷺ دەڵێت: (لا اله الا الله: چەسپاندنی ئولوهیەتی الله یە بە تەنهایی، وئولوهیەت بریتیە لە: تەواوی زانست وتوانا وڕەحمەت وحیکمەتی الله، وە چاکی الله بۆ بەندەکانی جێگیر دەبێت، لەبەر ئەوەی الله پەرستراوە، و هەر ئەو شایەنی پەرستنە، وە پێویستە بپەرسترێت هەروەك چۆن خۆی سیفاتەکانی خۆی باس دەکات، کە پێویست دەکرێت بەوەی کە خۆشەویست بێت زۆرترین خۆشەویستی ملکەچ بوون بۆی بە باشترین ملکەچی) [تیسیر العزیز الحمید].

وە شایەتیدان بە لا اله الا الله، شایەتیدانە بە باوەڕهێنان بە الله وکوفر کردن بە تاغوت، کە الله بە تەنها بپەرسترێت وجگە لەویش بەکافر بزاندرێت، ئەمەش میللەتی ئیبراهیمە ﷺ کە فەرمانمان پێکراوە بە شوێنکەوتنی، کە بە گەلەکەی دەفەرموێت: {إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ} [سورة الممتحنة: ٤].

پێشەوا محمد کوڕی عبدالوهاب ﷺ دەڵێت: «[ئیسلام] ملکەچ بوونە بە تەوحیدی الله، وە ملکەچ بوونە بە گوێڕایەڵەتی کردنی، حاشا کردنە لە شیرك وئەهلەکەی» [ثلاثة الأصول]، ئەوە سەلامەت وملکەچ بوونە بۆ الله.

وە مرۆڤ نابێت بە موسڵمان تاوەکو تەنها الله نەپەرستێت و کوفرنەکات بە جگە لە الله، هەروەکو فەرموودەی پێنج بنچینەکە ئەوە ڕون دەکاتەوە، (ئیسلام دامەزراوە لەسەر پێنج بنچینە، و لەسەر ئەوەی کە الله بپەرسترێت و کوفر بکرێ بە جگە لە الله) [موسلیم لە ئیب عومەرەوە گێڕاویەتیەوە]، ئیسلام بوونی نیە بێ عیبادەتکردنی الله (الاستسلام)، وە ئیسلام نیە بە بێ کوفر بە تاغوت (السلامة)، وە مرۆڤ پاك نابێتەوە لە پیسی شیرك وپیسی ئەهلەکەی ئەگەر کوفر بە تاغوتی سەردەمەکەی نەکات، وە کوفر بەشیرك و موشریکەکان نەکات، وەك دیموکراسیەکان ونشتیمانیەکان وقەومیەکان و یاسایە مورتەددەکان لە دینی ئیسلام، وە ئەوانەی کە خۆیان ئەپاڵێون وئەوانەی کە دەنگیان پێدەدەن لە هەڵبژاردن ودەنگدان بە حیزبە بەناو ئیسلامیەکان، وە ئەوانەی کە کێشەکانیان دەگەڕێننەوە بۆ لای یاسا دانراوەکان بە بانگەشەی بەرژەوەندی وپێویستی، وە سەربازی تاغوت وسەرخەرەکانی لە سەرباز وشێخەکان، وە کۆمەڵەی ئیخوانە مورتەددەکان وحیزبەکانی وگروپەکانی وبراکانی ئەوانەی کەوا ئینکاری تەوحید وشەریعەت و وەلاء وبەراء وجیهادیان کردوە وە ڕێگرن لە پابەند بوون پێی بەڵکو شەڕیان کرد لە دژی و گاڵتەیان پێکرد وبەڵکو یارمەتی خاچپەرستان وتاغوتانیان دا بۆ شەڕکردن دژی، بەڵکو پێویستە لەسەر موسڵمان کەوا ئاشکرای بکات کەوا ئەوانەی لا کافرە بەگوێرەی توانا، بە پێنوس وزمان وشمشێر ورم، وەك شوێنەکەوتنی دوو خۆشەویستەکەی ڕەحمان ﷺ والله المستعان، وە هەر پشت بە ئەو دەبەستین، ولا حول ولا قوة الا بالله.

ئەوەی لەسەر مرۆڤ پێویستە ئەوەیە کە بزانێت الله کوفر بە تاغوت و باوەڕهێنان بە(الله)ی واجب کردوە لەسەر کۆمەڵەکان هەرچۆن واجبی کردوە لەسەر تاکەکان، واجبی کردوە کەوا حوکم تەنها بە شەرعەکەی بکرێت، و لەکاتی ناکۆکی کێشەکان هەر بگەڕێتەوە بۆلای ئەو، وە سزادانی ئەوەی پێچەوانەی ئەوە دەجوڵێتەوە، و شەڕکردنی ئەوانەی ڕێگرن لە هەندێك لە شەرعەکەی، وە جەنگی هەموو خەڵك بکات لەسەر دووماندا: لەسەر باوەڕ بە الله و کوفر بە تاغوت، وە واز لە شەڕکردنیان نەهێنێت تاوەکو بەخۆشی خۆی پابەند نەبێت بە شەرعی ئیسلام، مەگەر ویستیان جزیە بدەن و ملکەچ

بن بۆ ئیسلام بە ناچاری.

الله، ﷻ دەفەرمووێت: {کاتێك چوار مانگە حەڕامەکە کۆتاییان هات لەهەر شوێنێك موشریکەکانتان بینی لە حەرەم و لەدەرەوەی حەرەم و لە لە چوار مانگە حەڕامەکە بێت یان مانگەکانی تر بیانکوژن و بیانگرن و گەمارۆیان بدەن و بۆیان لە بۆسە دابن ئەگەر تەوبەیان کرد لە شیرکەکەیان و نوێژیان کرد و زەکاتیان دا ئەوە هەقتان بەسەریانەوە نەبێت بەڕاستی الله لێخۆشبەری میهرەبانە} [التوبة: 5]، وە دەفەرمووێت: {ئەگەر تەوبەیان کرد لە شیرکەکەیان و نوێژیان کرد و زەکاتیان دا ئەوە براتانن لە ئاین بەم شێوەیە ئایەتەکانمان ڕۆشن دەکەینەوە بۆ گەلانێك کە بزانن و تێبگەن} [التوبة: 11]، وە دەفەرمووێت: {وە جەنگیان بکەن تاوەکو شیرك نەمێنێت و ئاین هەمووی بۆ الله بێت ئەگەر دەستیان هەڵگرت لە شیرك ئەوە ئیتر دەست درێژی نیە مەگەر لەسەر ستەمکاران} [البقرة: 193]، وە دەفەرموێت: {وە جەنگیان بکەن تا شیرك نامێنێت و ئاین هەمووی بۆ الله دەبێت ئەگەر دەستیان هەڵگرت ئەوە الله شارەزایە بەوەی دەیکەن} [الأنفال: 39]، وە دەفەرموێت: {ئەوانەی باوەڕدارن جەنگە لە ڕێی الله دەکەن و کافرانیش جەنگ دەکەن لەڕێگای تاغوت جەنگی دۆستانی شەیتان بکەن بەڕاستی فێڵی شەیتان لاوازە} [النساء: 76] وە دەفەرموێت: {شەڕی ئەوانە بکەن کە باوەڕدارنین بە الله و بە ڕۆژی دوایی و ئەوەی الله و ڕەسولەکەی حەڕامی کردوە بە حەڕامی دانانێن و ئاینی ئیسلامیان قبوڵ نیە لەوانەی خاوەن پەرتووکی ئاسمانین تاوەکو جزیە دەدەن بە زەلیلی} [التوبة: 29].

وە پێغەمبەر ﷺ فەرمانی کوشتنی خەڵکی کردوە تاوەکو پابەند دەبن بە ڕوکنە دیارەکانی ئیسلام، ﷺ دەفەرموێت: (بەڕاستی سەری ئەم فەرمانە بریتیە لە شەهادەتی لا اله الا الله و شەریك بڕیارنەدان بۆی و، شایەتی دان بەوەی کە محمد پێغەمبەر و بەندەی الله یە، وە کۆڵەگەی ئەم ئاینە بریتیە لە نوێژ، و زەکات، و لوتکەی هەرە بەرزی بریتیە لە جیهاد کردن لە ڕێگای الله، بەڕاستی فەرمانم پێکراوە کەوا جەنگی هەموو خەڵك بکەم تا نوێژ دەکەن و زەکات دەدەن، شایەتی لا اله الا الله دەدەن محمد بە پێغەمبەر و بەندەی الله دەزانن، ئەگەر ئەوەیان کرد ئەوە خوێن و ماڵیان حەرام دەبێت تەنها بە مافی خۆی نەبێت، و حیسابیان لای الله یە) [احمد لە معاذەوە گێڕاویەتیەوە]، وە ﷺ دەفەرمووێت: (بەڕاستی فەرمانم پێکراوە کەوا جەنگی هەموو خەڵك بکەم تا شایەتی لا اله الا الله دەدەن ومحمد بە پێغەمبەری الله دەزانن، و نوێژ دەکەن و زەکات دەدەن ئەگەر ئەوەیان کرد ئەوە خوێن و ماڵیان حەرام دەبێت تەنها بە مافی خۆی نەبێت، و حیسابیان لای الله یە) [بوخاری و موسلیم لە عبدالله ی کوڕی عومەرەوە گێڕاویانەتەوە].

خەلیفەی ڕەسول الله شێخی ئیسلام ئەبوبەکری

صديق رضي الله عنه هەمان فەرمانی کرد، لە حەنظەڵەی کوڕی عەلی کوڕی ئەسقەعەوە کە ئەبو بەکر رضي الله عنه خالیدی کوڕی وەلیدی رضي الله عنه نارد و فەرمانی پێکرد بە شەڕکردنی خەڵکی لەسەر پێنج شت، هەرکەسێك یەکێك لەو پێنجەی تەرك کرد، جەنگی بکە وەکو ئەوەی کەوا هەر پێنجی تەرك کردبێت: شایەدی دان بە لا إله إلا الله، و موحەممەد پێغەمبەر و بەندەی الله یە و نوێژ و زەکات و ڕۆژووی ڕەمەزان و [حەج] [السنة للخلال وتاريخ الإسلام للذهبي].

وە واجب بوو کەوا ئەهلی ئیسلام جەنگی ئەهلی شیرك بکات لەژێر یەك ئاڵا، نەك شەڕکردن لە گروپ و حیزبەکان بێ کۆمەڵە و بێ ئیمام، {إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ} [الصف: 4]، نەیەکرێزی دەبێت و نە تەمکین بۆ ئاین دەبێت بۆ دۆستایەی ودوژمنایەتی، الله دەفەرمووێت: {باوەڕدارەکان لە پیاوان و لە ئافرەتان دۆستی یەکترن و فەرمان دەکەن بە چاکە و ڕێگری دەکەن لەخراپە و نوێژدەکەن و زەکات دەدەن و گوێڕایەڵی الله ورەسولەکەی دەبن ئەوانەن کە الله ڕەحمیان پێدەکات بەڕاستی الله بەدەسەڵات و دانایە} [التوبة: 72]، وە دەفەرمووێت: {کافرەکان دۆستی یەکترن ئەگەر ئێوە دۆستایەتی موسڵمانان نەکەن کارەساتێکی گەورە و ئاژاوەیەکی سامناك لەزەوی ڕوودەدات} [الأنفال: 73]، وە دەفەرموێت: {ئەگەر الله هەندێکی بە هەندێك لە ناونەبردبا زەوی خراپ دەبوو بەڵام الله خاوەن فەزڵە بەسەر جیهانیان} [البقرة: 251]، وە دەفەرمووێت: {ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ئەگەر یەکێك لەئێوە لە ئاینەکەی هەڵبگەڕێتەوە ئەوا الله گەلێکی تر دەهێنێت کە خۆشی دەوێن ئەوانیش الله یان خۆش دەوێت خۆبەکەم زانن بۆ باوەڕداران و توندن لەسەر کافران و جیهاد دەکەن لەڕێی الله و ناترسن لە گلەیی گلەییکار ئەوەش فەزڵێکی الله یە کەوا دەیدات بەوەی کە بیەوێت وە الله زانستی فراوانە} [المائدة: 54].

ئەو کۆمەڵەبوونەی کەوا واجب کراوە لەسەر موسڵمانان خیلافەتی ڕاشیدیە کەوا فەرمان بە حوذەیفەی کوڕی یەمان -الله لە هەردووکیان ڕازی بێت- کرا کە پابەند بێت پێوەی، وەلەسەر چەند پایەیەك دامەزراوە هەروەك ئیسلام لەسەر چەند پایەیەك دامەزراوە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرمووێت: (وەمن فەرمانتان پێدەکەم بە پێنج کە الله فەرمانی پێم کردوە: گوێگرتن، وگوێڕایەڵی، جیهاد، و هیجرەت، و کۆمەڵ، بەڕاستی ئەگەر یەکێك بستێك لە کۆمەڵ دورکەوێتەوە ئەوە گرێی ئیسلامی لە گەردەن نەماوە مەگەر بگەڕێتەوە، هەر کەسێك بانگەشەی نەزانی بکات ئەوە لە دۆزەخ لەسەر پەنجەکانی (لا پەنجەکانی) ڕادەگیرێت)، پیاوێك گووتی: « ئەی ڕەسول الله، ئەگەر نوێژ و ڕۆژو ئەنجام بدات؟» فەرمووی: (ئەگەر نوێژ و ڕۆژووش ئەنجام بدات بانگەشەی ئەوە بکەن کە الله فەرمانی پێکردوون کە ناوی ناون موسڵمان، باوەڕدار، بەندەی الله) [ترمذي لە حاریثی ئەشعەری گێڕاویەتیەوە]، ئەو کۆمەڵەی موسڵمانان کەوا فەرمانی دەستگرتن و پابەندبوون و گرتنی بە ددانە خڕێکانمان پێکراوە کەوا فەرمانڕەوایەتی ئیسلام دیارنابێت لەسەر زەوی تەنها بە ئەو نەبێت لەسەر پێنج ڕوکن دامەزراوە دوای ڕوکنەکانی ئیسلام: هیجرەت و گوێگرتن و گوێڕایەڵی و کۆمەڵ و جیهاد، نە گوێگرتن و نە گوێڕایەڵی و نەکۆمەڵ هەیە بێ بەیعەتی ئیمام، و هیجرەت نیە بێ پەنادان و سەرخستن، و جیهاد نیە بێ ئامادەکاری و سەنگەرنشینی و شەڕ.

مەهدی لە عومەری کوڕی خەتابەوە الله لێی ڕازی بیت گێڕاویەتیەوە و دەڵێت: «ئیسلام نیە تەنها لەگەڵ کۆمەڵ نەبێت، و کۆمەڵ نیە تەنها لەگەڵ ئیمارەت نەبێت، ئیمارەت نیە تەنها بە گوێڕایەڵی نەبێت» [سنن الدارمي].

وە لە گرنگی کۆمەڵەی موسڵمانان لە ئاشکراکردنی ئاینی ئیسلام، بانگەواز کردن بوو بۆ ڕوکنەکانی دوای بانگەوازی بۆ ڕوکنەکانی ئیسلام، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (غەزوە بکەن لەڕێی الله و بەناوی الله، جەنگی ئەوە بکەن کە کوفری کردوە بە الله، غەزوە بکەن و زیادەڕەوی مەکەن، و خیانەت مەکەن، تەمثیل (دەستکاری کردنی مردوو و بڕینی ئەندامەکانی) مەکەن، منداڵ مەکوژن، وە ئەگەر ڕوبەڕووی دوژمنە موشریکەکانت بویتەوە، داوای سێ شتی لێبکەن هەر یەکێکیان وەڵام داوە وەری گرن، و وازیان لێبهێنن، پاشان بانگیانکەن بۆ ئیسلام، ئەگەر وەڵامیان دانەوە، لێیان وەرگرن، و وازیان لێبهێنن، پاشان بانگیان بکەن بۆ کۆچکردن بۆ وڵاتی موهاجیرەکان، وە هەواڵیان پێبدەن کەوا ئەگەر ئەوەیان کرد ئەوکات ئەوەی بۆ موهاجیرەکان هەیە بۆ ئەوانیش دەبێت، وە ئەوی لەسەر موهاجیرەکانە لەسەر ئەوانیش دەبێت، ئەگەر نەیانویست هیجرەت بکەن، هەواڵیان پێبدەن کە وەك بیابان نشینە (الأعراب) موسڵمانەکان دەبن، حوکمی (الله)یان بەسەر جێبەجێدەکرێت چۆن بەسەر باوەڕداران جێبەجێدەکرێت، غەنیمەت و فەیئیان بۆ نابێت تەنها ئەگەر جیهاد بکەن لەگەڵ موسڵمانان) [رواه مسلم عن بريدة]، ئەوەش کە هیجرەتی نەکرد،

وەك بیابان نشینەکان بوون، بیابان نشینەکان باسکراون بەخراپە لەلایەن الله و ڕەسولەکەی ﷺ ئەوە حوکمی هیجرەتە بۆ شاری ڕەسوڵ الله ﷺ لە شوێنێك کەوا ئەهلەکەی موسڵمان بن، ئەی چی بەوە بڵێین کەوا لە ناو موشریکەکان دانیشتوە؟ ڕەسوڵ الله ﷺ دەفەرمووێت: (ئەوەی لە شاری موشریکەکان بژیێت بەریە لێم) [طەبەرانی و بەیهەقی گێڕاویانەتەوە لە جەریری کوڕی عبد الله].

وە الله دەفەرموێت: {بەڕاستی ئەوانەی باوەڕیان هێناوە و کۆچیان کردوە وجیهادیان کردوە بەماڵ و بەگیان لە ڕێی الله وە ئەوانەی کەوا کۆچەرەکانیان پەناداوە وسەریان خستوە ئەوانە دۆستی یەکترن وە ئەوانەی باوەڕیان هێناوە و کۆچیان نەکردوە بۆ خاکی ئیسلام هیچ دۆستایەتیەك نیە لە نێوانتان تا کۆچ دەکەن وە ئەگەر داوای سەرخستنیان لێکردن واجبە سەریانخەن مەگەر لەسەر گەلانێك نەبێت کە پەیمان هەبێت لە نێوانتان ئەوکات نابێت سەریانخەن بەسەر ئەو گەلەی پەیمانی لەگەڵ بەستاون الله بینەری کارەکانتانە} [الأنفال: 72]، وە دەفەرموێت: {ئەوانەی باوەڕیان هێناوە وهیجرەتیان کردوە و جیهادیان کردوە لەڕێی الله وئەوانەی کەپانایان داون وسەریان خستوون ئەوانە باوەڕداری ڕاستەقینەن لێبووردن و ڕۆزیەکی باش وقەشەنگیان بۆ هەیە* وە ئەوانەی باوەڕیان هێناوە دوای ئەوان وکۆچیان کردوە و جیهادیان کردوە لەگەڵتان ئەوانە لەئێوەن} [الأنفال: 74-75].

لەبەر گرنگی کۆمەڵی موسڵمانان، پێغەمبەر ﷺ ئاگاداری کردووینەتەوە لە دەرچوون لە کۆمەڵی موسڵمانان، وفەرموویەتی ﷺ: (هەرکەسێك دەرچوو لە گوێڕایەڵی، ودوورکەتەوە لە کۆمەڵ ومرد، ئەوە مردوە بەمردنێکی نەزانی) [لە موسلیم لە ئەبو هورەیرەوە گێڕاویەتیەوە]، وە ﷺ دەفەرمووێت: (ئەگەر یەکێك شتیکی لە ئەمیرەکی بینی کە پێی ناخۆش بوو با ئارام بگرێت، چونکە ئەوەی بستێك دەرچێت لە کۆمەڵ و بمرێت ئەوە بەمردنێکی نەزانی مردووە) [بوخاری و موسلیم لە ئیبن عباسەوە گێڕاویانەتەوە]، وە ﷺ دەفەرمووێت: (ئەوەی دەرچوو لە گوێڕایەڵی، وگەڕاوە دیداری الله لەڕۆژی دووایی بیانووی نیە، وە ئەوەی مرد و بەیعەتی لەگەردەن نەبێت، ئەوە بەمردنیکی نەزانی مردوە) [موسلیم گێڕاویەتیەوە لە ابن عمر].

بەڵکو لەبەر گرنگی کۆمەڵەی موسڵمانان، ﷺ خوێنی ئەو کەسەی ڕیزەکان تێك دەدات بەحەلال داناوە، ﷺ دەفەرمووێت: (فیتنە دروست دەبێت، ئەوەی ویستی کۆمەڵبوونی ئەم نەتەوەیە تێك بدات، بەشمشێر لێدەن جا هەرکێ بێت) [موسلیم گێڕاویەتیەوە لە عرفجة]، وە لەگێڕانەوەیەکی تر دەڵێت: (ئەگەر یەکێك هات و ئێوە کۆمەڵێکبون لەسەر یەك پیاو، ویستی درز بخاتە کۆمەڵەکەتان ، یان پەرتەوازەی بکات بیکوژن)، وە ﷺ دەفەرموێت: (ئەگەر بەیعەتدرا بە دوو خەلیفە، ئەوەی دووەم بکوژن) [موسلیم گێڕاویەتیەوە لە أبي سعيد الخدري]، وە ﷺ دەفەرموێت: (خوێنی موسڵمانێك حەلال نابێت، گەواهی بدات جگە لە الله هیچ پەرستراوێك نیە و منیش نێردراوی (الله)م، تەنها بەسێ شت نەبێت: زیناکەری هاوسەردار، بکوژی کەسێك، کەسیك واز لەئاینی بهێنێت کۆمەڵبوونتان پەرتبکات) [بوخاری وموسلیم گێڕاویانەتەوە لە ئیبن مەسعود].

لە نیعمەتەکانی الله لەسەر موەحیدەکان بریتیە لە نوێبوونەوەی ئەو کۆمەڵەیە -بێ هیچ هەوڵدانێك- دوای چەند سەدەیەك لە دیارنەمانی، بەڕاستی پێش ئەوە فەرزێکی وون بووبو لەگەردەنی هەموو موسڵمانێك، کە حیسابی لەگەڵ دەکرا لەسەر کەمتەرخەمی لە هەوڵدانی بۆ نوێکردنەوەی، سوپاسگوزاری الله بەکردار وبەگوفتار لەسەر هەموو موەحیدێك پێویستە، بە باسکردنی ئەو نیعمەتە لە دانیشتنە تایبەت و گشتیەکان، {وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ} [الضحى: 11]، وە بە پارێزگاری کردن لەسەر ئەو نیعمەتە بە بەرگری کردنی و جەنگکردن لەپێناوی و پابەندبوون بە ڕوکنەکانی -بەهیجرەت و گوێگرتن و گوێڕایەڵی و کۆمەڵ و جیهاد- وە پێویستیەکانی ئەو ڕوکنانە بریتیە لە -پەنادان و سەرخستن بەیعەت و ئامادەکاری و سەنگەرنشینی- بۆ ئەوەی الله زیاتر بەهرەداریان کات لە فەزڵەکانی، وە الله دەفەرمووێت: {کاتیك الله ڕایگەیاند ئەگەر سوپاسگوزار بن بۆتان زیاد دەکات وە ئەگەر کوفرتان کرد ئەوە سزای للە توند و بە ئێشە} [إبراهيم: 7].

یا الله فەتحکردنی قوستەنتینیە و ڕۆمیە لەسەر دەستی ئێمە بێت، وبمانگێڕیت لە بەندە ئارامگر وسوپاسگوزارەکان، ئامین.

ڕەمزەکان یانّ بتەکان؟

بەشی یەکەم

لە دیارترین ئاکارەکانی ئەهلی نەزانی ونەفامی لە هەموو سەردەمێك بۆ هەموو هۆز وکۆمەڵێك دەبینیت بتێکی تایبەت هەیە بەخۆیان کە بەم بتەوە جیادەکرێنەوە لەکۆمەڵەکانی تر، بەگەورەی دادەنێن وخۆیان دەدەنە پاڵی ئەم بتە، وە شانازی پێدەکەن بەسەر بتەکانی دژمنانیان، تا وای لێدێت کە هێمای خۆشەویستی بۆ ئەم کۆمەڵە مرۆڤە بریتی دەبێت لە بەگەورەدانانی ئەم بتە نەوەك الله ﷻ، هەریەکەیان دەستکەوت وماڵ بەدەست دەهێنن لە بت وکۆمەڵەکانیان وبەگەورەدانانی ئەوان، یان ئەم بتە بەگەورە دادەندرێت لەناو کۆمەڵێکی گەورە، بەهۆیەوە ئەم کۆمەڵەی کە هەڵدەستێت بەخزمەتکردنی قازانجێکی گەورە بەدەست دەهێنێت یان لەباسی ئەم کۆمەڵەیە هێز ودەسەڵات بەدەست دەهێنێت بەهۆیەوە، یان کۆمەڵەیەك بەهێز دەبێت بەجۆرێك کە بتەکەی خۆی بەگەورەتر دادەنێت لەهەموو بتەکانی کۆمەڵەکانی تر، وە لەزۆربەی کاتدا بەگەورەدانانی ئەم بتە لەبەر چەند ئامانجێکی سیاسی دەکرێت بەجۆرێك ملکەچی بۆئەم بتە ملکەچیە بۆ کۆمەڵەکە کە پێی وایە ئەوانە پەیوەستن بەیەکەوە وهەڵسان بەفەرمانەکانی، وە ئەم کۆمەڵەیە وێنەی ئەم بتە دەکات و لەشوێنی ئەو خۆی نیشاندەدات وە پێی وایە کە ئەوان نهێنیەکانی دەزانن وخۆیان گفتوگۆی لەگەڵ دەکەن، بۆیە دەبینین کە هیچ ئومەتێك نیە لەم ئومەتانە کە دەسەڵاتی لەدەست بچێت ئیلا بتەکەش لەناو دەچێت ودەسڕێتەوە تا نەزانەکان بتێکی تر بپەرستن زۆربەی کات ئەم بتە ئەم بتە دەبێت کە بۆیان ماوەتەوە لەئومەتێك کە دەسەڵات وتوانایان هەبێت.

ڕەنگە چیرۆکی ئەبرەهەی حەبەشی لەگەڵ کەعبەدا باشترین نمونە بێت، کاتێك کڵێسایەکی دروستکرد لە یەمەن بۆ ئەوەی سەرنجی عەرەب ڕابکێشێت بۆ بەگەورەدانانی پاشان ملکەچکردنیان بۆخۆی، کاتێك بینی پشتیان هەڵکرد وە پەیوەستن بەکەعبەو ئەو بتانەی کە تیایدا بوو لەم کاتەدا، سوپایەکی گەورەی بۆ کۆکردەوە تا بیڕوخێنێت وبتەکان لەناو ببات چونکە ببونە ڕکابەری بتەکانی ئەو کە دەیپەرستن لە غەیری الله.
بەڕاستی الله تعالی پێغەمبەری ﷺ خۆی ناردوە بەحەق تا ڕێگری بکات لەخەڵکی لە عیبادەتی ئەم هەموو بتانە وبانگیان بکات بۆ بەندایەتی الله بەتەنها بێ ئەوەی هاوەڵی بۆ بڕیار بدەن، وە لە بانگەوازەکەی بۆ دورکەوتنەوە لەشیرك بەندایەتی هەموو ئەوانەی دەپەرسترێن لەغەیری الله یەکسان دەبن، جا ئەم پەرستراوە پێغەمبەرێکی نێردراو بێت یان پاشایەکی نزیك بێت یان بەندەیەکی چاك بێت یان دەسەڵات بەدەستێکی زاڵ بێت یان کاهینێکی درۆزن بێت یان یاسایەك بێت شوینکەوتەی هەبێت یان گۆڕێك بێت بەگەورە دابندرێت یان دارێك یان بەردێك کە تەبەڕوکی پێبکەن یان شەیتانێك بێت لێی بترسن یان هاوشێوەی ئەم شتانە.

هەروەك ئەوە سوننەتی (الله)یە ﷻ لەسەر نەتەوەکانی پێشووتر، خەڵك زۆر نامێننەوە ئەگەر ماوەیەکی زۆر بەسەر تەوحید داهات بەڵکو خەڵکی دەگەڕێنەوە بۆ شیرك ودانانی تاغوتەکان، وبەندایەتیکردنیان لەغەیری الله، بەڵکو بانگەوازکردنیان بۆ عیبادەتکردنی.

وە لەدیارترین وێنەی شیرکی موشریکان ئەوەیە کە ئەوان ئەگەر چاکە لەکەسێك ببینن لە بەندە زاهیدەکان ئەوە دەیکەن بە پەرستراوی خۆیان، دەست پێدەکەن بە دروستکردنی پەیکەر بۆ ئەم بەندانە وەك بتێك بەبیانوی ئەوەی کە ئەو باسی هەر بمێنێت لەناو بەندە زاهیدەکانی الله تعالی، وە ببێتە هۆی پێچەسپاوی بۆ ئەوانەی کە ڕێگای ئەم بەندە زاهیدانەیان گرتووە، پاشان کارەکە دەگۆڕێت بۆ گەورەکردنیان وکردنیان بەبت ودەپەرستران لە غەیری الله ﷻ، داوای شەفاعەت وتکایان لێدەکرا وە ئاژەڵیان بۆ سەردەبڕا ونەذریان بۆ دەکرا هتد، بەگومانی ئەم موشریکانە ئەوان بەهۆی ئەم بتانەوە نزیك دەبنەوە لە الله تعالی، وە ڕەتیان دەکردەوە کە ناوی ئەم کارە شیرکیە بنێن شیرك، هەروەك لە وتەیان: {مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى}، واتا: (ئێمە نایانپەرستین تەنها بۆئەوە نەبێت کە بەهۆیانەوە نزیك ببینەوە لە الله)، وە وتەیان: {هَٰؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِندَ اللَّهِ}، واتا: (ئەوانە تکاکار وشەفاعەتکارمانن لای الله)، وە بەرگری لە پەرستراوەکانیان دەکەن زۆر بەتوندی وە هەموو ئەو کەسانە ڕەتدەکەنەوە کە ڕێگریان لێبکەن یان ئەم کارەیان لا ناشرین بکەن، هەروەك لە

وتەیان کاتێك گوتیان: {لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا}، واتا: (وازمەهێنن لە پەرستراوەکەتان وە واز مەهێنن لە وەد وسواع ویەغوث و یەعوق و نەسر)، بەڵکو شوێنکەوتوەکانیان شوێنیان دەکەون لەوانەی کە زیاتر دەکەونە کوفر بەهۆی ئەوەی کە شوێنکەوتنیان بۆ باوك وباپیرانیان وگوێڕایەڵیان دەکەن بەئاینێك کە تیایدا ڕێگری دەکات لە گوێڕایەڵی الله ﷻ، هەروەك الله تعالی دەفەرموێت: {وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا}، واتا: (وە ئەگەر پێیان گوترا وەرن بۆ ئەوەی کە الله دایبەزاندوە بۆسەر پێغەمبەر ئەوە دەڵێن ئەوەی کە باوك باوپیرانمان لەسەری بوون بەسمانە)، بەڵکو الله بانگەشەکەی پوچەڵکردنەوە بە فەرمایشتی: {أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ}، واتا: (ئەی ئەگەر باوك وباپیرانیان هیچ نەزانن ولەسەر ڕێگەی ڕاست نەبن)، ئیبن ئەلعەڕەبی لەسەر ئەم ئایەتە دەڵێت: (وتەیان: وجدنا علیه آباءنا، واتا: ئێمە چاو لەئەوان دەکەین لە کارەکانیان، وە ئەوە دەکەین کە لێمان بینیون، وە جێگیریش نەبووە لایان کە باوانیان لەسەر هیدایەتن یان نا، وە ئایا ئەوان بێتاوانن وگوناە ناکەن، وە ئەوەیان بیرچۆتەوە کە ئەوان لەسەر باتیڵن) [أحکام القرآن].

وە ئێمە ئەمڕۆ زۆرێك لەئەندام ولایەنگرەکانی ڕێکخراو وگروپ وحیزبەکان دەبینین ئەوانەی کە پێیان وایە هەنگاو دەنێن بۆ جێبەجێکردنی ئاین وجێبەجێکردنی شەریعەت، هەمان ڕێچکەی ئەوانەی پێشەوەی خۆیان گرتۆتە بەر لە بەگەورەدانانی ئەوانەی لایان وایە کە ئەوانە پیاوچاکن، لەبەر ئەوەی شارەزایە لە شەریعەت، یان جیهادی کردوە یان لەبەر ئارامگری لەسەر ئەوناخۆشیانەی ڕوبەڕووی بونەتەوە لەلایەن تاغوتەکان، یان لەبەر ڕەوانبێژی یان لەجوانی نوسینەکانی، یان هەتا ئەگەر تەنها لەبەر ناوبانگەکەشی بێت کە ناوی بڵاو بۆتەوە لەناو خەڵکیدا، وە ڕێزگرتنی بەڕادەیەکی زیاتر لەوەی شەرع ڕێگەی داوە، بە بەرز کردنەوەی وێنەیان، یان ناونانیان بە نازناوی گەورە وزیادەڕۆی کردن تیایاندا، وە وتە وحوکمیان دەخەنە پێش فەرمایشتی الله وڕەسولەکەی ﷺ، هەرچەندە بانگەشە دەکەن کە وتەی ئەو زانایانە بونیاتنراوە لەسەر وتەی الله وڕەسولەکەی ﷺ، بەڵکو وتە وکردار وحوکمەکانیان ناودەبەن بە (مەنهەج وڕێباز) وە ئەو (ڕێباز ومەنهەجە) دەنوسنەوە ودەیکەن بە بەرنامە بۆ پەروەردەکردنی نەوە لەدوای نەوە وە ناوی دەنێن ڕێگای ڕاست، و ڕێگای پتەو بۆ بەدەستهێنانی ڕەزامەندی پەروەردگار، بەڵکو تا ئەوەمان بیست کە ئەوانە ناونراون بە (ڕەمز و هێما) بۆ ئەم بزووتنەوەیە، تاوای لێهاتووە ئینکاری بکرێت لەهەر ڕەخنەیەك کە ڕوبەڕووی ئەم (ڕەمزانە دەبێتەوە) بەپلەیەك ئینکاری دەکەن زۆر گەورەتر لە ئینکاریکردن لەسەر تانەدان لەئاین وشەعائیرەکانی، بەجۆرێك کە ئەو (ڕەمزانە) جا زیندووبن یان مردوو لای ئەم گومڕایانە شوێنی قورئان وسوننەتیان گرتۆتەوە، جا ئەوەی کە لە پلەیان وڕێزیان کەم بکاتەوە وتەی ئەوان ڕەت بکاتەوە ئەوە دەیەوێت واز

بێنێت لە پەتی بەتینی ئیسلام.

بەجۆرێك دەبینین ئەوانە (ئەو ڕەمزانە) دەپەرسترێن، بۆ هەموو حیزبێك (ڕەمزێك) هەیە یان کۆمەڵێك لە (ڕەمز) هەیە، هەروەك بۆ هەموو هۆزێك لە هۆزەکانی نەزانی بتێك هەبوو یان کۆمەڵێك لە بت هەبوو، وە هەر حیزبە وهەوڵی خۆیدەدا بۆ بەگەورەدانانی (ڕەمزەکەی) لەبەر چاوی خەڵکی، وە ئەو وای دەبینێت کە زیادبوونی شوینکەوتوەکانی پەیوەستە بە زیاد بەگەورە دانانی خەڵکی بۆ (ڕەمزی) حیزبەکەی وڕێکخراوەکەی، بۆیە هەڵدەستن بەزیادەڕەوی لە ناو ونازناو وسیفات بۆ ئەم (ڕەمزانە) وە هەر برپارێك بدەن وتەی ئەوانە بەبەڵگە دەهێننەوە، ئەوەیان بەسە کە شێخەکەیان یان سەرۆکەکەیان ئەوەی کردبێت یان دانی پیانابێت یان فەرمانی پێکردبێت، بەوە دەبێتە موباح یان واجب، بێ ئەوەی بڵێن ئەوە پێویستی بەبەڵگەی شەرعیە بەڵکو حاڵەتەکە گەیشتە ئەوەی کە خەڵك ناکۆکی بکەن لەسەر ئەم (ڕەمزانە) وە هەریەکەیان لای وایە کە ئەوە میراتگری ئەو ڕەمزانەیە، وە شوێنکەوتوویەتی، و لەسەر ڕێبازەکەیەتی، وە ئەمینە لەسەر پەیامەکەی، تا حاڵی هەندێکیان گەیشت بە (بابیّة)ی سەردەم، هاوشێوەی ئەوەیە کە لەدەست ڕافیزە وباتینیەکانە -اللە ڕیسوایان بکات- کە ڕێز لە شێخەکان وزاناکانیان دەگرن بەبیانوی ئەوانە باب ودەرگایەکن بۆ پێشەواکانیان لە ئالی بەیت کە لایان وایە ئەوان زیندوون دوای ئەوەی مردن پەیوەندی دەبەستن لەگەڵ خەڵکی لەڕێگای ئەو دەرگایانە (باب)، ئەوەش بەمە دەبێت کە هەندێك لە ئەندامی ئەو حزبانە دەبێت بەجێگرەوەی ئەم (ڕەمزانە) وپارێزەری حیزب یان ڕێکخراو یا گروپ جێگرەوەیان لە لادانی مەنهەجی.

پەیوەستبوونی حیزب یان ڕێکخراو یان گروپ بە کەسایەتیەك (ڕەمز) وپێداگری لەسەر بەهێزبوون لەهۆی ئەوەوە ئەوە نیشانەیەك وجیاکەرەوەیەکی گرنگە بۆ ئەهلی گومڕایی، چونکە موسڵمان دەزانێت کە قورئان وسوننەت پایەکی توندە کە پێویستە بگەڕێینەوە بۆی بۆ ڕاستی بانگەوازەکەیان، خۆی ماندووکرد بۆ دۆزینەوەی بەڵگەیەکی شەرعی ودەستی نەکەوت پەنا دەباتە بەر بەڵگەی بیدعی لەسەر (ڕاستی) ڕێبازەکەی، هەروەك حیزبە گومڕاکانی ئەمڕۆ دەیکەن بۆ جێگیرکردنی (ڕاستی) ڕێبازەکانیان بە (ڕەمز)ە بەناوبانگەکەیان، ئەوانەی ئەگەر بگەڕێین لە ڕاستیان دەبینین کەسانی بیدعەچی گومڕایان لەناو دایە، بەڵکو هەیانی توشی ڕیدەیەی ئاشکرا بووە، یان ژمارەی قوربانیدانی حیزب ولایەنەکەی و ژمارەی کوژراوانی وبەندەکانی دەکاتە پێوەر بۆ (ڕاستی) ڕێبازەکەی، یان زۆری ژمارەی شوێنکەوتووانی یان قەبارەی بڵاوبوونەوەی بیرەکانی، وە هەموو ئەم فەرمانانە هیچ سودێك بەحەق ناگەیەنێت.

موسڵمان (ڕەمز) هەڵدەسەنگێنێت بە پێوەری ئاین، نەوەك ئاینەکەی هەڵسەنگێنێت بە پێوەری (ڕەمز)، وە موسڵمان ڕێزی (ڕەمز) دەگرێت بەپێوەری شوێنکەوتووانی لەسەر حەق، نەوەك بگەڕێت لە حەق لە وتەکانی (ڕەمز) یان کردارەکانی، بەڵکو موسڵمان هەوڵی ئەوە دەدات کە بەندەی اللە ﷻ بێت نەوەك بەندەی حیزب وڕێکخراو و(ڕەمزەکان)، وە شوێنکەوتەی پێغەمبەر ﷺ بێت نەوەك شوێنکەوتەی ڕێباز وگروپ وبزووتنەوە.
بەڕاستی (ڕەمز) زۆربوونە ئەمڕۆ، ژمارەی زۆرترە لە بتی موشریکەکان لەسەردەمی نەفامی ونەزانی، وە هەر کۆمەڵێك لەخەڵکی بانگەواز دەکات بۆ (ڕەمزەکەی) هەروەك چۆن نەزانەکان ونەفامەکان بانگەوازی خەڵکیان دەکرد بۆ بەندایەتی بتەکانیان، هەموو حیزبەکان وڕێکخراوەکان ئێستا بوون بە (ڕەمز)، وە سەرکردە وپێشەوای هەریەکێك لەوانە (رەمزێکە)، وە پەرتوك وڕێبازەکەی (ڕەمزە)، موسڵمان ڕوی خۆی بکاتە کامە لا، وە پەیوەست بێت بەکامەیەوە وە شوێنکەوتەی کامە لابێت؟ هەموو یەك وەڵامیان دەبێت: ئەوەی کە یەك بگرێتەوە لەگەڵ قورئان وسوننەت.

کەواتە با شوێنی قورئان وسوننەت بکەوین، وە وازبێنین لە (ڕەمزەکان).

دیمانەیەك لەگەڵ
نوسینگەی ناوەندی بۆ بەدواداچوونی سکاڵاکان

بۆچی نوسینگەی ناوەندی بۆ بەدواداچوونی سکاڵاکان دامەزرا؟

الحمد لله والصلاة على رسوله الكريم ومن سار على هديه إلى يوم الدين، پاشان، الله -عز وجل- فەرمانی کردوە بە دادگەری و داینـاوە بەیەکێك لەناوەکانی کە دەفەرموێت: {إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ} [النحل: ٩٠]، وە دەفەرموێت: {وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ} [الأنعام: ١١٥]، وە وشـەی ستەمی لە خۆی دورخستۆتەوە: {إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ} [يونس: ٤٤]. واتە (الله ستەم لەخەڵك ناکات بەڵکو خۆیان ستەم لەخۆیان دەکەن).

وە ڕێگری لە هەموو جۆرەکانی ستەم کردوە، لەوانە شیرك کە گەورەترین ستەمە هەروەکو الله باسی دەکات و دەفەرمووێت: {وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ} [لقمان: ١٣]، واتا: (کاتێك لوقمان ئامۆژگاری کوڕەکەی دەکرد پێی گوت ئەی کوڕەکەم هاوەڵ بۆ الله دامەنێ بەڕاستی شیرك ستەمێکی گەورەیە). لەوانە ئەگەر مرۆڤ ستەم لە خۆی بکات بە سەرپێچی کردنی فەرمانەکانی الله -عز وجل- و بەزاندنی سنورەکانی، هەروەکو الله تعالى دەفەرمووێت: {وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ} [الطلاق: ١]،واتا: (ئەوەی سنورەکانی الله ببەزێنێت ئەوە ستەمی لەخۆی کردوە)، وە لەوانە مرۆڤ ستەم لە کەسێك بکات و مافی بخوات، هەروەکو الله لەسەر زمانی داود باسی کردوە، سەلامی الله ی لێبێت: (قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَى نِعَاجِهِ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ) [ص: ٢٤].

وە جێبەجێکردنی ئاین بەتەواوی ناکرێت تا هەموو جۆرەکانی ستەم لەناو نەبرێت، ئەوەش ئەوەیە کەوا دەوڵەتی ئیسلامی پێی هەڵدەستێت بە فەزڵی الله، بە جەنگکردنی شیرك و ملکەچ کردنی خەڵکی بۆ حوکمی پەرستراوی جیهانیان ستەمی گەورە لەناودەچێت، وە بەفەرمان کردن بە چاکە وڕێگری کردن لە خراپە ستەمی مرۆڤ لەخۆی بە کردنی گوناە وتاوان نامێنێت، وە بەجێبەجێکردنی شەرع لەنێو خەڵك، وجێبەجێکردنی حەددەکان، و دورخستنەوەی خەڵکی لە دەستدرێژی کردنیان بۆ سەر کەسانی تر و ڕێگری کردنیان لە ستەم کردن لە یەکتری، لەو چوارچێوەیە دەوڵەتی ئیسلامی لایەنی جیاوازی دامەزراند کە بەرپرسە لە ڕێگری کردنی ستەم لە یەکتر، و هەڵگرتنی ستەم لەکاتی ڕودانی جا هەرکەسێك بێت یان هەر لایەنێك بێت، لەو لایەنانە نوسینگەی ناوەندی بۆ بەدواداچوونی سکاڵاکانە.

لایەنەکانی ترکێن لە دەوڵەتی ئیسلامی کە ڕێگری لە ستەمکردن، و نەهێشتنی ستەم دەکەن لە نێوان خەڵك؟

لە بنەڕەتدا سەرخستنی ستەملێکراو، و گرتنی دەستی ستەمکار -هەر چەندە موسڵمان بن- واجبە لەسەر هەموو موسڵمانێك، هەروەك ﷺ دەفەرموێت: (براکەت سەرخە جا ستەمکاربوو یان ستەملێکراو، پیاوێك گووتی: ئەی پێغەمبەر ستەملێکراو

سەردەخەم، ئەی ئەگەر ستەمکار بێت چۆن سەری بخەم؟ گووتی: ڕێگری ستەمی لێدەکەی ئەوە سەرخستنیەتی) [بوخاری و موسلیم گێڕاویانەتەوە]، ئەوە واجب تر دەبێت لەسەر سەربازەکانی دەوڵەتی ئیسلامی کەوا هەڵگری ئەو ڕاسپاردەن کەوا وەلیی ئەمرەکان پێیان سپاردوون بە یارمەتی دانی براکانیان کە ڕاسپێردراون بە بەدواداچوونی سکاڵاکان لە کردارەکانیان.

لە گرنگی ڕێگرتن لە ستەم کردن پێویستی کرد کەوا لایەنی تایبەت بۆ ئەم کارە دابندرێت، دەوڵەتی ئیسلامی -تەنها بە فەزڵی الله- نوسینگەکانی بەدواداچوونی دیوانی دادگا و سکاڵا، ونوسینگەکانی ستەم لە هەموو ویلایەتەکانی دەوڵەتی ئیسلامی ئەمیرەکانی دەوڵەتی ئیسلامی ڕاستەوخۆ سەرپەرشتی دەکەن، بەجۆرێك کە شەکوای سەرباز و ئەمیرەکانی ژێر دەسەڵاتی والی بگات بەسەرەوەی والی، هەروەك نوسینگەی بەدواداچوونی سکاڵا دامەزراوە وەك لایەنێکی سەربەخۆی تایبەت بەم کارە، وە هەموو لایەنەکانی تر لەگەڵ یەکتر کاردەکەن بۆ بەدواداچوون لەم دۆسیانەی کەوا گومانی ئەوەی لێدەکرێت کەوا ستەم بێت، وە بەدواداچوونی تا بەرزکردنەوەی سکاڵاکە ئەگەر ستەمی تێدا بوو.

ئامانج چیە لە چەند لایەنی بۆ بەدواداچوونی سکاڵاکان؟

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (هەمووتان سەرپەرشتیارن وبەرپرسن لە ژێردەستەکانتان) [بوخاری وموسلیم گێڕاویەتیەوە]، هەر یەکێك ئەگەر کارێکی موسڵمانانی پێ بسپێرێت واجبە لەسەری کەوا ڕێگری بکات لە ستەم کردن لە ژێر دەستەکانی، ئەگەر شتێکی لەوبابەتەدا پێگەیشت پێویستە کەوا هەوڵ بدا بۆ لابردنی ستەم لەسەریان.

لەبەر ئەوەیە کەوا چەند لایەنە هەیە بۆ لادانی ستەم لە دەوڵەتی ئیسلامی، بەجۆرێك کەوا بۆ هاوڵاتیانی دەوڵەتی ئیسلامی و سەربازەکانی بێت لە ویلایەتەکان کەوا ستەمیان لێدەکرێت لە لایەن ئەمیرەکان، وە کراوەیە بۆئەوانەی دۆسیەیان لە دادگاکان هەیە کە سکاڵاکە بەرزکەنەوە بۆ دیوانی دادگا لەسەر فەرمانی دادوەر، بۆ دوبارە لێکدانەوەی ئەو حوکمانە، وە کراوەیە بۆ گشت موسڵمانان لە خاکی ئیسلام کەوا سکاڵا بەرزکەنەوە لەسەر ئەمیرەکان یان ئەمیری دیوانەکان یان ئەمیرە سەربازیەکان، یان سکاڵا بەرزکەنەوە لەسەر فەرمانە ئیداریەکانی سەر بە دیوانە جیاوازەکان بۆ لێژنەی موفەوەزەی سەر بە پێشەوای باوەڕداران -الله بیپارێزێت- کەوا لیژنەی موفەوەزە نوسینگەی ناوەندی بۆ بەدواداچوونی سکاڵاکان ڕاسپاردوە بۆ ئەم کارە.

هەر بەم شێوەیە دەبین -بەویستی الله- توانای خۆمان دەبەخشین بۆ کردنەوەی بواری زیاتر بەرامبەر خەڵکی بۆ پێشکەش کردنی سکاڵا دژی هەر کەسێك بێت یان هەر لایەنێك بێت لە دەوڵەتی ئیسلامی، وە ئەو ڕێگرانەمان لابردوە کەوا دەبنە هۆی تەواو نەکردنی شەکواکانیان بە بیانوی ئەوەی کە ئەو لایەنەی سکاڵاکەی بۆ بەرزدەکرێتەوە تایبەت نیە بەم دۆسیەیە، یان نەبوونی دەسەڵات لەسەر سکاڵاکەر لەسەری.

مامەڵەکردنی نوسینگە چۆن دەبێت بۆ بەدواداچوونی ئەو سکاڵایانەی کەوا بۆیان بەرز کراوەتەوە؟

دوای پێشوازی کردن لە شەکواکان و تۆمارکردنی لەلامان، ئەگەر هەست بکرێت کەوا ئەو دۆسیەیە ستەمی تێدابێت هەروەك خاوەنی دۆسیەکە بانگەشەی دەکات ڕاستەوخۆ بەدواداچوونی بۆ دەکەین، ئەگەر نا ڕاستەوخۆ ڕەت دەکرێتەوە.

پاشان سەیری دۆسیەکە دەکرێت، ئەگەر کارەکە پەیوەست بێت بە ژێردەستەکانی والی و ئەمیری دیوانەکان، ئەوە ئەو دۆسیەیە بۆ شوێنەکانی خۆیان بەرزدەکرێنەوە بۆ وردبوونەوە تێیدا و گەڕاندنەوەی ئەنجامی لێکۆڵینەوە بۆ نوسینگە بۆ پێداچوونەوەی دۆسیەکە سەر لەنوێ، ئەگەر لێکۆڵینەوەکە بەگوێرەی پێویست بێت، و حوکمەکە گونجاو بێت، ئەوە حوکمەکە جێبەجێدەکرێت، وە ئەگەر کەم و کورتی هەبێت لە لێکۆڵینەوە، یان حوکمەکە گونجاو نەبێت ئەوە دوبارە چاوپێداخشانەوەی بۆ دەکرێت سەر لە نوێ، کاری ئێمە لەم حاڵەتەدا بەدواداچوون دەبێت بۆ دۆسیەکە بە شێوازێکی بەردەوام، لەبەر گرێنتی چاوخشاندن تێیدا و پەلەکردن لە

یەکلاکردنەوەی سکاڵاکە.

بەڵام ئەگەر دۆسیەکە تایبەت بێت بە حوکمی دادگا ئەوە ئێمە بەرزی دەکەینەوە بۆ دیوانی دادگا لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە قسەمان دەبێت لە دۆسیەکە لەگەڵ برایانی دادوەر، بۆ چاوخشاندن بە دۆسیەکە، وە کاری ئێمە بەهەمان شێوە بەدواداچوونی بەردەوامە، بۆ گرێنتی پەلەکردن لە یەکلاکردنەوەی دۆسیەکە.

بەڵام ئەگەر دۆسیەکە پەیوەست بێت بەیەکێك لە براکانی ئەمیر یان ئەمیری دیوانەکان، یان دژی دەستەیەك لە دەستەکانی دەوڵەتی ئیسلامی ئەوە ئێمە بەشداری دۆسیەکە دەکەین، بانگی داواکار دەکەین، یان ئەو کەسەی کەوا هەڵدەستێت بە لێکۆڵینەوە لەشوێنی داواکار بۆ دۆسیەکە، و گوێگرتن لە بەرگری لەخۆیان لەسەر فەرمانی داواکار لەسەریان، پاشان حوکم لەسەر دۆسیەکە دەکرێت، بە گەڕاندنەوەی ستەمەکە ئەگەر هەبوو، یان سزادانی ستەمکار و تەمێ کردنی، یان ڕەتکردنەوەی دۆسیەکە ئەگەر پێچەوانەی بانگەشەی داواکار دەرچوو.

لەوتەکاندا باسی ئەو دۆسیانەت کرد کە بەدواداچوونی بۆدەکەن ئەگەر هەست کرا ستەمی تێدایە، مەبەستتان چیە لەمە؟

بۆ ئەوەی فەرمانەکەت جوانتر بۆ دیاربێت دوو نمونەت بۆ دەهێنمەوە لەمیانی جیاکردنەوەیان بۆت دەردەکەوێت، یەکەم: ئەمیرێك هەڵدەستێت بە گواستنەوەی سەربازێك لە سەربازەکانی بۆ شوێنێکی تر لەبەر پێویستی ئەو شوێنە بەم برایە، بۆ پڕ کردنەوەی سەنگەر یان پێوستیان بەم برایە لەبەر پسپۆڕی ئەم برایە یان شتێك لەم شێوەیە، وە سەربازەکە ئەوە بە ستەم دابنێت لەبەر ئەوەی دور دەکەوێتەوە لە خانەوادەکەی و شوێنی نیشتەجێبوونی، دووەم: ئەمیرێك هەڵدەستێت بە گواستنەوەی یەکێك لەسەربازەکانی ژێر فەرمانی بۆ شوینێکی تر وەکو تەمێ کردنی یان گوێ پێنەدانی یان بەهەڵە یان بۆ دورکەوتنەوە لە خراپەیەك کەوا ئەمیر وای دەبینێت، وە سەربازەکە ئەوە بەسزا دادەنێت، لەبەر ئەوەی ئەم تەمێ کردنەکە ڕێك ناکەوێت لەگەڵ ئەو هەڵەی کە کردوویەتی، یان لەبەر ئەوەی پێی وایە لەبنەڕەتەوە هەڵەی نەکردوە.

لە حاڵەتی یەکەمدا ستەم نابینریت لە دۆسیەکە لەبەر ئەوەی لە حەقی ئەمیردایە کەوا سەربازی خۆیی بگوازێتەوە ئەگەر داوای لێبکرێت، وە لەسەر سەربازەکە گوێڕایەڵی و گوێگری هەیە لەوبوارەدا، بەڵام لە حاڵەتی دووەم ستەم دەبینرێت، وە لەم کاتەدا دەچین کار لەسەر دۆسیەکە دەکەین تا بگەین بە ڕاستی ستەمەکە و لایدەدەین بەویستی الله.

وە لەمیانەی بەدواداچوونمان بۆ سەدان دۆسیە

لەسەرەتای دامەزراندنمانەوە بینیمان کەوا نزیکەی نیوەی سکاڵاکان لە شوێنی خۆیان نین، بەڵکو دەکرێت ناوبنرێت بە شەکوا و نارەزایی، ئەو دۆسیانەی کەوا زانیمان لە شوێنی خۆیەتی کارمان بۆی کردوە، والحمد لله، وە یەکلامان کردوەتەوە لەماوەیەکی کەم، یان بە بەرزکردنەوەی ستەمەکە ئەگەر هەبوو، و لێپرسینەوە لە ستەمکار، وە یان بەیانێك دەردەچێت بۆ داواکار ئەگەر داواکراو هیچی لەسەر نەبوو.

ئایا کاری تر لەسەرشانی نوسینگە هەیە؟

بەڵێ، بە فەزڵی الله لەوێ چەند لیژنەیەك هەیە کە سەر بە نوسینگەیە، دەگەڕێت بەسەر بەندینخانە جیاوازەکانی دەوڵەتی ئیسلامی بۆ ئەوەی چاوپێکەوتن بکات لەگەڵ بەندکراوەکان، بۆ سەیرکردنی حاڵیان و گەیاندنی سکاڵایان ئەگەر هەیان بوو، وە لیژنەی تر هەڵدەستێت بە گەڕان بەسەر هێڵەکانی سەنگەرنشینی بۆ زانینی حاڵی سەربازەکان و سکاڵاکانیان، لەهەردوو حاڵەتدا دۆسیەکان بەرزدەکرێنەوە بۆ نوسینگەی ناوەندی بۆ بەدواداچوونی ئەو دۆسیانە ئەگەر زانرا جێگای بایەخە.

لەگەڵ چاوپێکەوتنی شێخەکانی خێڵەکایەتی وکەسە دیارەکان بۆ گوێگرتن لە شەکواکانیان وبەرزکردنەوەیان بۆ وەلی ئەمرەکان.

هیچ وتەیەکت هەیە لە کۆتایی چاوپێکەوتنەکە؟

وەسیەتی موسڵمانان بەگشتی و سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی بەتایبەتی دەکەم کە ستەم نەکەن، وە با هەموان بزانن کەوا ستەم خراپە، وە تاریکیەیە لەڕۆژی دوایی هەروەکو پێغەمبەر ﷺ باسی کردوە.

ئەگەر کەسێك ستەمی لیکرا لەلایەن براکەی و ویستی مافی خۆی بەدەست بهێنێت، ئەوە دەرگاکانی براکانی کراوەن لە نوسینگەی ناوەندی بۆ بەدواداچوونی سکاڵاکان و تەواوی نوسینگە راسپێردراوەکان بەم کارە کراوەن بەڕویدا، با سکاڵاکەی بەرزکاتەوە بۆمان، ئەگەر مافی خۆی بوو ئەوە مافەکەی بۆ دەگەڕێنینەوە لەو کەسەی کەوا ستەمی لێکردوە، ئەگەر لەخۆشەویستترین کەسیش بێت لامان، وە گرنگی بە گلەی گلەیکار نادەین، بەویستی الله.

هەر کەسێك دەزانێت کەوا ستەمی کردوە با لە الله بترسێت و پەلە بکات لە تەوبەکردن و گەڕاندنەوەی مافەکە بۆ خاوەنەکەی، و داوای لێخۆشبوونی لێبکات لەو ستەمەی کە کردویەتی.

وە ئەوەی دەزانێت کەوا کەسێك ستەمی لێکراوە و پێمان نەگەیشتوە، با یارمەتی ستەملێکراوەکە بدات بە بەرزکردنەوەی سکاڵاکەی بۆ لای ئێمە، لەبەر ئەوەی کەسانی لاواز هەن، وە کەسانێك هەن کە نازانن چۆن سکاڵاکانیان بەرزبکەنەوە، وە چۆن داوای مافی خۆیان بکەن، ئەگەر ئەو سکاڵایە پێمان گەیشت ئەوە دەگات بە وەلی ئەمرەکان، ئەوە ئەو کەسە بێتاوان دەبێت بەرامبەر الله بە یارمەتی دانی ستەملێکراو، وە هەر کەسێك بێدەنگ بوو لە ستەمێك کەوا دەیزانی -بەنەگەیاندنی دۆسیەکە بۆلامان- ئەوە یارمەتی ستەمکاری داوە بە بێدەنگیەکەی، وە تاوانەکەی گەورەترە لە ستەم.

داوا لە الله دەکەین کەوا حاڵمان چاك بکات و کۆتاییمان باش بکات، ئەو بەتوانایە بۆ ئەم کارە، وصلى الله وسلم على نبينا محمد، والحمد لله رب العالمين.

گەورەیی دە ڕۆژی ذو الحجة

وبەندایەتییـە هاتووەکان تێیدا

گەورەیی ١٠ ڕۆژی ذو الحجه وبەندایەتییە هاتووەکان تێیدا

چەند ڕۆژێکی کەمی تر پێشوازی لە وەرزێکی گەورە لەوەرزەکانی بەندایەتییەکان ئەکەین، کە ئەویش ١٠ ڕۆژی سەرەتای مانگی حەڕامی ذی الحجەیە، ئەو ڕۆژانەی کەچاکترین ڕۆژەکانی ساڵن لەلای الله تعالی، وە الله ﷻ هەندێک بەندایەتی بۆمان بەشەرع داناوە بۆئەوەی فریای لەدەستچووەکانمان بکەوین لەوەی کە کەمتەرخەمیمان کردووە لەبەندایەتییەکان، کەواتە پلەوپایەی ئەم ١٠ڕۆژە چییە؟ فەزڵ وگەورەیی چییە؟ وگرنگترین بەندایەتییەکان چیین کەلەم ڕۆژانەدا بەشەرع دانراوە؟

فەزڵ وگەورەیی ١٠ڕۆژی سەرەتای مانگی ذی الحجە: بۆڕوونکردنەوەی فەزڵ وگەورەیی ئەو ١٠ڕۆژە بەڕێزە هەرئەوەندە بەس بێت کە الله ﷻ سوێندی پێ ئەبات کە ئەفەرموویت: {وَالْفَجْرِ * وَلَيَالٍ عَشْرٍ} [الفجر: ١-٢]، ئیبن کەثیر دەڵێت: «سوێند بە ١٠ڕۆژەکە مەبەست تێیدا: ١٠ڕۆژەکەی مانگی ذی الحجەیە، هەروەک ئەمە وتراوە لەلایەن ئیبن عەباس وئیبن زوبەیر وموجاهید وزیاتر لەکەسێک لەپێشینان وپاشینان»، وبۆی زیاددەکەم کە الله ﷻ سوێند بەهیچ شتێک نابات ئیلا شتی گەورە! ئیبن قەییم دەڵێت: «کاتی خواستراو بۆهاوشێوەی ئەم کردەوانە ئەوا شایستەی ئەوەیە پەروەردگار ﷻ سوێندی پێ ببات» [التبیان].

هەروەک پێغەمبەر ﷺ روونیکردەوە کەئەم ١٠ڕۆژەی سەرەتای مانگی ذی الحجە چاکترین ڕۆژەکانی دونیان، وکردەوەی چاکە تێیدا چاکترە لەهەموو کردەوەیەک لەجگە لەو ڕۆژانە، پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (هیچ ڕۆژێک نییە کردەوەی چاکە تێیدا خۆشەویستتر بێت لای الله لەئەم ڕۆژانە، [واتە ١٠ڕۆژەکە]) ووتیان: ئەی پەیامبەری الله، تەنانەت جیهاد لەپێناو الله پێی ناگات؟ فەرمووی: (تەنانەت جیهاد لەپێناو الله پێی ناگات، جگە لەپیاوێک بەخۆی وماڵی دەرچوبێت وبەهیچیان نەگەڕێتەوە) [رواه البخاري].

ئیبن ڕەجەبی حەنبەلی دەڵێت «ئەم فەرموودەیە ئەبێتە بەڵگە لەسەرئەوەی کە کردەوە لەو ڕۆژانەدا -مەبەستی لە ١٠ڕۆژەکەیە- خۆشەویستترە لەلای الله لەکردەوە لەڕۆژەکانی دیکەی دونیا بەبێ جیاکردنەوەی هیچ ڕۆژێک تێیدا، ومادەم خۆشەویستترە لەلای الله کەواتە باشترە لەلای الله» [لطائف المعارف].

ئیبن قەییم دەڵێت: «١٠ڕۆژی ذی الحجە باشتر کراوە بەهۆی ڕۆژەکانی؛ چونکە ڕۆژی قوربانیکردن وڕۆژی عەرەفە وڕۆژی تەرویەی تێدایە» [زاد المعاد].

لەم ١٠ڕۆژەدا ڕۆژێکی گەورە هەیە لەلای الله، کەئەویش ڕۆژی عەرەفەیە، ڕۆژی شایەتی بۆدراو، کەتێیدا الله ئایینەکەی تەواوکرد، وڕۆژووگرتن تێیدا تاوانی دووساڵ ئەسڕێتەوە، وەهەروەها ڕۆژی قوربانیکردنی تێدایە، کە ئەمیش گەورەترین ڕۆژەکانی ساڵە، ڕۆژی حەجی گەورە کەتێیدا طاعەت وبەندایەتییەکان کۆدەبنەوە بەجۆرێک لەڕۆژەکانی تردا کۆنابنەوە.

گرنگترین بەندایەتییەکانی ١٠ڕۆژی ذی الحجە: بەڕاستی گەیشتن بەم ١٠ڕۆژە نیعمەتێکی

گەورەیە لەنیعمەتەکانی الله تعالى بەسەر بەندەکانیدا، کەس بەئەندازەی خۆی حەقەکەی نادات جگە لەبەندەکارە موجتەهیدەکان، کەواتە ئەرکە لەسەر موسڵمان کەهەست بەم نیعمەتە بکات وئەم هەلە بقۆزێتەوە، چونکە پێشین بەجۆرێک ئیجتیهادیان دەکرد لەبەندایەتی کردن لەم ڕۆژانەدا کەپێشتر بەو جۆرە نەیاندەکرد، هەروەک ڕوونە لەژیاننەمە پاکەکەیاندا.
وە کردەوەی چاکە کەپێویستە لەسەر موسڵمان خووی پێوەبگرێ لەم ڕۆژانەدا زۆر زۆرن، وەکو جیهاد لەپێناو الله، وخوێندنەوەی قورئان، وپاراستنی نوێژەکانی بەکۆمەڵ لەمزگەوت، وچاکەکردن لەگەڵ دایک وباوک، وسیلەی ڕەحم، وچاکەکردن لەگەڵ دراوسێ، وچاکەکردن لەنێو خەڵکیدا، وڕێزگرتن لەمیوان، وبەخشین لەپێناو الله، وسەردانیکردنی نەخۆش... هتد.

بەڵام هەندێک کردەوەی دیاریکراو هەیە کەتایبەتمەندی دراوەتێ لەم ڕۆژانەدا، ئەوانیش:
١. زۆر زیکرکردن: الله تعالى ئەفەرمووێت: {لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ} [الحج: ٢٨]، ئیبن ڕەجەب دەڵێت: «کۆدەنگی زانایان لەسەرئەوەن کە [الأيام المعلومات] بریتییە لە: ١٠ڕۆژی ذی الحجه» [اللطائف].

هەربۆیە پێغەمبەر ﷺ هانمان دەدات لەم ڕۆژانەدا زۆر تەهلیل[لا إله إلا الله] وتەکبیر[الله اكبر] وتەحمید[الحمد لله]بڵێین، هەروەک دەفەرمووێت ﷺ: (هیچ ڕۆژانێک کردەوەکان تێیدا گەورەتر وخۆشەویستتر نیین لەلای الله لەم ١٠ڕۆژە، دەسا تەهلیل وتەکبیر وتەحمید زۆربکەن تێیدا) [رواه أحمد وغيره].

بوخاری لەسەحیحەکەیدا دەڵێت: «عومەر رضي الله عنه تەکبیری دەکرد لەگومەزەکەی خۆی لە»مەننا»، خەڵکی ناو مزگەوتەکەش ئەیانبیست، وتەکبیریان دەکردەوە، وخەڵکی ناو بازاڕیش تەکبیریان ئەکردەوە، هەتا «مەننا» ئەلەرزایەوە لەتەکبیرات، وئیبن عومەر تەکبیراتی دەکرد لە»مەننا» لەو ڕۆژانەدا ولەپاش نوێژەکان ولەسەر جێگای خۆی ولەناو خێمەکەی ولەدانیشتنی وڕێکردنی، لەسەرجەم ئەو ڕۆژانە».

کەواتە، لەتایبەتمەندترین کردەوە سوننەتییەکان لەم ١٠ڕۆژەدا تەکبیراتە، ئەمیش لێرەدا دوو جۆرە: تەکبیراتی ئازاد وتەکبیراتی مەرجدار، ئەمما ئازاد ئەوا لەهەموو کاتێکدایە لەیەکەم ١٠ڕۆژەکەوە هەتا کۆتا ڕۆژەکانی»تەشریق»، ئەمما تەکبیراتی مەرجدار ئەمەیان مەرجەکەی ئەوەیە تەنها لەپاش پێنج نوێژەکە ئەکرێت(لەپاش سەلام دانەوە لەنوێژە فەڕزەکان)، ودەست پێدەکات لەخۆرهەڵاتنی ڕۆژی عەرەفە -بۆ جگەلە حەجاجەکان- هەتا عەسری کۆتا ڕۆژەکانی «تەشریق»، هەروەک لەهەندێ لەهاوەڵەکانەوە هاتووە، ئەمما حەجاجەکان تەکبیراتیان دەست پێدەکات لەوکاتەوە کە»جمرة العقبة» فڕێئەدەن لەڕۆژی جەژن. وشێوازی تەکبیراتەکەش بەم جۆرەیە: ((الله أكبر، الله أكبر، لا إله إلا الله، والله أكبر، الله أكبر، ولله الحمد)، هەروەها لەئاثاردا شێوازی دیکەش هاتووە.

٢. ڕۆژووگرتن: سوننەتە موسڵمان نۆ ڕۆژی سەرەتای ذی الحجه بەڕۆژووبێت (گشتی یان هەرچەند لەتوانایدا بوو)، لەهەندێ لەخێزانەکانی پێغەمبەرەوە ﷺ دەڵێت: «پەیامبەری الله ﷺ نۆی ذی الحجه بەڕۆژوو ئەبوو» [رواه أبو داود]، زۆربەی زانایان لەسەرئەوەن کەڕۆژووی نۆ ڕۆژی ذی الحجه موستەحەبە بەڵکو زۆرزۆر موستەحەبە [شرح صحيح مسلم للنووي].

٣. قوربانیکردن: یەکێک لەکردەوەکانی ئەم ١٠ڕۆژە نزیکبوونەوەیە لە الله تعالى بەقوربانیکردن، قوربانیکردن سوننەتێکی موئەکەدەیە لەلای جمهوری فوقەهاکان، کەواتە پێویستە لەسەر موسڵمانی بەتوانا کەمتەرخەم نەبێت تێیدا، لەبەرئەوەی پەیامبەری الله ﷺ بەردەوام بووە لەسەری، هەروەها هاوەڵەکانی رضي الله عنهم لەدووای خۆی.

لەئیبن عومەرەوە رضي الله عنهما دەڵێت: «پەیامبەری الله ﷺ دەساڵ لەمەدینە نیشتەجێ بوو بەردەوام قوربانی ئەکرد» [رواه الترمذي وحسنه]، ئیبن قەییم دەڵێت: «پێغەمبەر ﷺ دەستبەرداری قوربانیکردن نەبووە» [زاد المعاد].

٤. حەج وعەمرە: بەڕاستی چاکترین کردەوە بەندە

ئەنجامی بدات لەم ١٠ڕۆژە پیرۆزە حەجکردنی ماڵی حەرامی اللەیە ئەگەر لەتوانایدابێت، هەرکەسێ الله تعالى مۆفەقی بکات بۆحەجی ماڵەکەی ونوسوکەکانی جێبەجێبکات بەشێوازی داواکراو؛ ئەوا بەشی هەیە لەفەرموودەی پێغەمبەرەکەی ﷺ: (عەمرە بۆ عەمرە تاوانەکانی نێوانیان ئەسڕێتەوە، وحەجی مەبڕور هیچ پاداشتێکی نییە جگە لەبەهەشت) [متفق علیە].

داواکارین لە الله تعالى کەجێنشینبوون ببەخشێ بەموجاهیدانی دەوڵەتی ئیسلامی، وکۆتی زیندانی مەککە ومەدینە بکەنەوە لەدەستی طاغووتەکانی ئالی سەلول، الله ڕیسوایان بکات، وە الله ﷻ ڕزقمان بدات حەج وعەمرە لەژێر سایەی حوکمی شەریعەت.

جگە لەوە، ڕەنگە کەسێک بپرسێ: چۆن کۆکردنەوە بکەین لەنێوان فەرموودەی پێغەمبەر ﷺ کەتێیدا کردەوەی لە ١٠ڕۆژی ذی الحجەی بەباشتر داناوە بەسەر سەرجەم کردەوەکانی تر، ولەگەڵ فەرمووودە زۆرە موتەواتیرەکان کەئەیسەلمێنن جیهاد لەپێناو الله باشترە لەسەر سەراپای کردەوەکان.

وەکراوە بەچڵەپۆپەی ئیسلام؟! وەکو فەرموودەی ئەبو هورەیرە ﵁ کەتێیدا پرسیارکرا لەپێغەمبەر ﷺ: «باشترین کردەوە چییە؟» وەڵامی دایەوە: (ئیمان هێنان بە الله وپێگەمبەرەکەی)، ووترا: «پاشان چیتر؟» فەرمووی: (جیهاد لەپێناو الله) [متفق علیە].

بۆکۆکردنەوە لەنێوان ئەم دەقانە خاوەنی «فیض الباري» دەڵێت: «ئەمە هەمووی لەکاتێکدایە کەجیهاد فەڕز نەبێت، چونکە قسە لەسەر باشترینە نەک فەڕزترین»، وئیبن ڕەجەب دەڵێت: «فەڕزەکانی ١٠ڕۆژی ذی الحجە باشترە لەفەڕزەکانی سەرجەم ڕۆژانی تر، وسوننەتەکانی باشترە لەسوننەتی ڕۆژەکانی تر، ئەمما سوننەتەکانی ١٠ڕۆژەکە چاکتر نییە لەفەڕزەکانی ڕۆژەکانی تر... بەم جۆرە ڕۆژووی ١٠ڕۆژی مانگی ڕەمەزان چاکترە لەڕۆژووی ١٠ڕۆژی ذی الحجە، لەبەرئەوەی فەڕز چاکترە لەسوننەت» [فتح الباري].

ئەوەی کە بڕیاری لەسەردراوە لای ئەهلی علم ئەوەیە کەجیهاد -هەرچەندە ئەگەر جیهادی «طلب»یش بێت چاکترین تاعەتەکانە، وهەرگیز هیچ شتێک یەکسانی نابێتەوە، شێخی ئیسلام ئیبن تەیمییە دەڵێت: «زانایان ڕێککەوتون -ئەوەندەی من بزانم- لەسەرئەوەی کەهیچ کردەوەیەکی خۆبەخشانە(تطوعات) چاکترنییە لەجیهاد، چونکە جیهاد باشترە لەحەج کە[التطوع]ە، وچاکترە لەڕۆژووی خۆبەخشانە [تطوع]، وچاکترە لەنوێژی خۆبەخشانە [تطوع]» [مجموع الفتاوی].

چ جا ئەگەر جیهادەکە جیهادی «دفع»ی موتەعەیین بێت لەسەر هەموو موسڵمانێک هەروەک حاڵی ئێستا؟! ئیبن تەیمییە دەربارەی جیهادی دەفعی تەتار دەڵێت: تەنانەت بە الله ئەگەر دەستپێشخەرە یەکەمەکان لەموهاجیر وئەنسارەکان.

وەکو ئەبو بەکر وعومەر وعثمان وعەلی وجگە لەوان، ئامادەبوونایە لەم سەردەمە ئەوا یەکێک لەچاکترین کردەوەکانیان جیهادی ئەو گەلە تاوانبارانە ئەبوو» [مجموع الفتاوی].

ئەوا چاکترە لەهەموو بەندایەتییەکان (واجبەکان وموستەحبەکانیش)، وئەگەر جیهاد فەڕزی کیفایەت بێت (هەروەک جیهادی طلب) وبکەوێتە ناو ١٠ی ذی الحجە؛ ئەوا دەبێتە باشترین خۆبەشین «تطوع» کەبەندە پێشکەشی بکات.

کەواتە غەنیمەت بگرن ئەی موسڵمانان غەنیمەت لەم ڕۆژە گەورانەدا، چونکە ئەمە بە الله نانرخێندرێ، دەستپێشخەری بکەن لەکردەوە دەستپێشخەری، پەلەبکەن لەپێش هێرشی ئەجەل بۆسەرتان پەلەبکەن، چونکە ئەمرۆ کردەوە بەبێ ژماردنە، وسبەینێ ژماردن بەبێ کردەوەیە. پەروەردگار بمانگەیەنە بە ١٠ی ذی الحجە، ویارمەتیمان بدە لەسەر زیکرکردن وسوپاسکردنت وچاکترین بەندایەتیت.

ده له مانگی ذي الحجة

الله تعالى دەفەرموێت:

﴿وَالْفَجْرِ * وَلَيَالٍ عَشْرٍ * وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ﴾

سورەتی فەجر

گەورەیی

لە ئیبن و عەباسەوە الله لێی ڕازی بێت لە ڕەسول الله صلى الله عليه وسلم فەرموویەتی: (چ کردارێك لەو ڕۆژانە باشترە)، ووتیان: جیهادیش؟ فەرمووی: (جیهادیش، مەگەر پیاوێك دەرچێت بەماڵ و گیان و، بەهیچیش نەگەڕێتەوە).

بوخاری گێڕاویەتیەوە

کردارو ئادابە سوننەتەکان تێیدا

ڕۆژوی نۆ ڕۆژەکە

لە هەندێك لە خێزانەکانی الله لێیان ڕازی بێت فەرموویانە: پێغەمبەر نۆ ڕۆژی ذي الحجة بەڕۆژوو دەبوو.

أبو داود گێڕاویەتیەوە

ڕۆژووی ڕۆژی عەرەفە

لە ئەبو قەتادەی ئەنصاری: لە پێغەمبەر پرسیاری ڕۆژوی عەرەفە کرا، وتی: (لێخۆش بوونی ساڵێکە لە پێش و لە پاش).

مسلم گێڕاویەتیەوە

قوربانی

لە ئەنەسەوە گووتی: پێغەمبەرم بینی دوو بەرانی باشی کردە قوربانی، بینیم هەردوو پێی لەسەر هەردوو لای بسم الله ی کردو سەری بڕین بەدەستی خۆی.

مسلم گێڕاویەتیەوە

کردنی الحمد لله و الله اكبر و سبحان

لە ئیبن عومەرەوە لە پێغەمبەرەوە فەرمووی: (هێچ ڕۆژانێك لای الله وە خۆشەویستر نین لەو ١٠ ڕۆژە، زۆر الله اكبر و الحمد لله بکەن).

ئەحمەد گێڕاویەتیەوە

گشت کردارە چاکەکان

هەر کارێك کە لە الله ت نزیك بکاتەوە لەبەر گشتگیری وتەی پێغەمبەر(کرداری چاك تێیدا خۆشەویسترە لای الله) غەزوە و ڕیبات و زیکر و نوێژ و قورئان خوێندن و سەردانی خزمان و بەخشین...هتد.

بابەت

حوکمی دەست گرتنەوە لە قژو نینۆك بۆ ئەوەی کەوا دەیەوێت قوربانی کات؟

واجب،بۆ فەرموودەکە: لە دایکی سەلەمەوە، پێغەمبەر دەفەرمووێت: ئەگەر مانگتان بینی لە ذي الحجة، وەیەکێکتان ویستی قوربانی بکا، با نینۆك قژی نەکات.

مسلم گێڕاویەتیەوە

بابەت

داڕشتنی الله اكبر کردن لەو چەند ڕۆژەدا:

- اللّه أكبر، اللّه أكبر، اللّه أكبر.
- اللّه أكبر، اللّه أكبر، لا إله إلا اللّه، واللّه أكبر، اللّه أكبر، ولله الحمد.
- اللّه أكبر كبيرا، اللّه أكبر كبيرا، اللّه أكبر وأجلّ، اللّه أكبر، ولله الحمد.

ئەی کۆمەڵی ئافرەتان

ماڵ ببەخشن

-الله تەعالا- کوشتاری فەرز کردووە لەسەر بەندەکانی بەڵام جگە لە ئافرەتان، کەچی زۆربەی ئافرەتان -ئافرەتانی سەردەمی خۆمان- وایانزانی کە بەهیچ جۆرێک جیهاد لەسەریان نەنوسراوە، لەبیریانکرد کەهێشتا جۆری تر لە جیهاد ماوە لەسەریان کە جیهادی گەورەن، کە -الله- پێشی خستووە بەسەر جیهادی نەفس لەگشت شوێنەکان لە قورئانی پیرۆزدا، تەنها لەیەک شوێن نەبێت؛ کەئەویش جیهادە بە ماڵ وسامان، کە ئەم جیهادە هێشتا فەرزکراوە وحەقێکە لەسەر ئافرەتان، هەروەک جیهادی شمشێر کە لە بنەڕەتدا لەسەریان نەنوسراوە، هەندێک لە ئافرەتانی پێشینان ﷺ ئەگەر هیچ ماڵێکی نەبوایە بیکاتە نەفەقە بۆ جەنگاوەرەکان ئەوا نینۆکیان ئەبڕی و ئەیانکرد بە ناڵ بۆ ئەسپی جەنگاوەران، دەسا ئافرەتە تێکۆشەرەکانی بەرزکردنەوەی ووشەی -الله- لەکوێن، خەرجی دەرانی ئافرەتان لەکوێن لەپێناو سەرکەوتنی ئەم دینە؟ پاداشتیش بەهەشتێکە پانیەکەی ئەوەندەی ئاسمانەکان و زەوییە، بەئیزنی الله.

الله تەعالا لە کتێبە پیرۆزەکەیدا دەفەرموێت: {ئەی ئەوانەی ئیمانتان هێناوە، ئایا بازرگانیەکتان پێ نیشاندەم کە ڕزگارتان دەکات لە سزایەکی ئازاربەخش * ئیمان بهێنن بە -الله- و پێغەمبەرەکەی و جیهاد بکەن لەپێناو -الله- بە ماڵ و نەفستان ئەوە چاکترە بۆتان ئەگەر بزانن} [الصف: ١٠-١١]، باوڕهێنان بە -الله تەعالا- پاشان جیهاد لەپێناویدا بە ماڵ و نەفس، جیهاد بە ماڵ لەپێشدا ماتووە چونکە بەو ماڵ خەرجکردنە ئامادەکردنی کەرەستە و ئامادەکردنی سووپا دەستپێدەکات، هەروەها جیهادی نەفس ئەهلی بیانووی تێدایە ئەوانەی کە تاوانبار نابن ئەگەر ئەنجامی نەدەن، ئافرەتیش یەکێکە لە بیانووەکان،

بەڵام جیهادی ماڵ بۆ کەس بیانووی تێدا نیە لەوانەی کە -الله- دوڵەمەندی کردوون بە فەزلی خۆی و دوادەکەون، جیاوازی تێیدا نیە لە ژن و پیاو، و لە پیر وگەنج، و لە نابینا و بینەر، و لە پەککەوتە و لەشساغ، بەڵام هەژار تاوانبار نابێت تێیدا هەروەک -الله تەعالا- دەفەرموێت: {لەسەر ئەوانەش نیە، کە کاتێک دێنە لات -ئەی موحەمەد ﷺ وپێیان دەڵێیت هیچ شوێنێکتان بۆ نادۆزمەوە هەتا لەگەڵ خۆمتان ببەم} [التوبة: ٩٢]، ئەنەس ﷺ ئەگێڕێتەوە -کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (جیهادی ماوەڵگەڕان بکەن بە ماڵ ونەفس وزمانتان) [أبو داود ڕیوایەتی کردووە].

ئیبن قەییمی جەوزیە ﷺ لەسەر حیکمەتی پێشخستنی جیهادی ماڵ بەسەر جیهادی

نەفس دا دەڵێت: «سوودی دووەم ئەوەیە کە ماڵ خۆشەویستی نەفسە و مەعشوقیەتی، کە نەفس خۆی دەکاتە قوربانی ماڵ، وخۆی ئەکاتە مەترسییەوە و ڕەنگە تووشی مەرگ ببێتەوە لەپێناویدا، ئەمەش بەڵگەیە کە خۆشەویستیەتی، هەربۆیە -الله تعالا- موجاهیدە خۆشەویستەکانی بانگکرد بۆ خەرجکردنی خۆشەویستەکەیان واتە ماڵ لەپێناو ڕەزامەندی خۆیدا، چونکە پێویستە -الله- خۆشەویسترین بێت لەدڵیاندا، و نابێت شتێکیتر مەبێت خۆشەویستتر بێت لەدڵیاندا، چونکە ئەگەر خۆشەویستەکەیان کە ماڵە کردە قوربانی لەپێناو بەدەستهێنانی خۆشەویستی الله، ئەوا ئەگوازرێنەوە بۆ پلەیەکی بەرزتر وکامڵ تر، کەئەویش ئەوەیە نەفسی خۆیان بکەن بە قوربانی ئەمەش ئامانجی خۆشەویستیەکەیە» [صید الفوائد].

ئاشکرایە کە ئافرەتان -مەگەر ئەوانەی الله پاراستونی، ئەوانیش کەمن- زۆر بڵێی دەکەن و پیاوان لەخشتە ئەبەن وغەیبەت وهاوشێوەکانی لەتاوانە بەمیلاک چووەکان ئەکەن، هەربۆیە پێغەمبەر ﷺ ڕێگایەکی پێشاندان کە ئەبێتە هۆی لێخۆشبوونی بەشێک لە تاوانەکانیان لە دونیادا، لە ئەبو سەعیدی خودرییەوە، کە دەڵێت: « پێغەمبەر ﷺ دەرچوو بۆ چێشتەنگاو یان بەربانگ لەمزگەوتەکەیاندا، تێپەڕبوو بەلای ئافرەتانێک، فەرمووی: (ئەی کۆمەڵی ئافرەتان ببەخشن، چونکە بینیم ئێوە زۆرترین ئەهلی ئاگر بوون) ووتیان: لەبەرچی ئەی پێغەمبەر؟ فەرمووی: (زۆر نەفرەت دەکەن، چاکەی پیاوەکانیان لەبەر چاو نیە...)» فەرموودە [بوخاری ڕیوایەتی کردووە].

ئەوەش ئەسمای کچی ئەبوبەکر رضي الله عنها سەرەڕای هەژاری و کەمدەرامەتی، ئەسماء کە ئاڵتوون و خشڵی نەبوو، پرسیاردەکات لەپێغەمبەر ﷺ دەربارەی صەدەقە، لە کوڕی ئەبو مەلیکەوە، کەدەڵێت: «ئەسمای کچی ئەبوبەکر بۆمی گێڕایەوە، فەرمووی:گووتم: ئەی پێغەمبەر، هیچم نیە جگە لەوەی زوبەیر هێنایە ماڵمەوە، ئایا لێی ببەخشم؟ فەرمووی: (لێی ببەخشە، و گیری مەکە، دواتر لەسەرت دەگیرێتەوە)» [ئەبو داود ڕیوایەتی کردووە].

ئیبن حەجەر دەڵێت: «واتە نەهی کراوە لە نەبەخشینی صەدەقە لەترسی لەناوچوون، چونکە ئەوە یەکێکە لەگەورەترین هۆکار بۆ بڕینی بەرەکەت؛ چونکە -الله- پاداشتی بەخشەر دەداتەوە بەبێ ژماردن، و ئەوەی لەکاتی پاداشتدا بۆی نەژمێردرێت، ئەوا لەکاتی بەخشیندا لەسەری ناژمێردرێ، هەرکەسێکیش بزانێت کە -الله- ڕزقی دەدات بەجۆرێک نەتوانێ بیژمێرێت، ئەوا حەقێکە لەسەری ئەبێ ببەخشێ بێ حیساب» [فتح الباري].

چاکەکاران ماڵی خۆیان پێمان ئەبەخشن *
ئێمەش ماڵی چاکەکاران ئەبەخشینەوە

لە ئەبو هوڕەیرەوە رضي الله عنه دەڵێت: «پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (الله عز وجل صەدەقە وەردەگرێت، بە دەستی ڕاستی وەریدەگرێت، پاشان بۆتانی پەروەردە دەکات هەروەک ئێوە منداڵێکتان پەروەردە دەکەن، هەتا پاروویەک دەبێتە هاوشێوەی چیای ئوحود)» [ترمذی ڕیوایەتی کردووە].

ئەی چی ئەگەر ئەم صەدەقانە بۆ ئامادەکردنی موجاهیدان بێت لەپێناو -الله-؟ و کێ دین جێبەجێدەکات وپاکی ئیسلام دەپارێزێت جگە لە موجاهیدان؟ وکێ نامووس ئەپارێزێ و لووتی کوفر دەشکێنێ جگە لە موجاهیدان؟ بوخاری دەگێڕێتەوە لە «بەشی فەزڵی کەسێک جەنگاوەرێک ئامادە بکات یان ئەوانەی پشتی بە چاکی چاودێری بکات» لە زەیدی کوڕی خالدەوە رضي الله عنه کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (هەرکەسێ موجاهیدێک ئامادەبکات لەپێناو -الله- ئەوا -غەزا-ی ئەنجام داوە، هەرکەسێکیش ئەوانەی پشتی موجاهیدێک بەچاکی چاودێری بکات لەپێناو -الله- ئەوەش -غەزا-ی کردووە.

ئەمە بوو کە ئەمیری باوڕداران عوثمانی کوڕی عەفان رضي الله عنه لێی تێگەیشت وبازرگانی کرد لەگەڵ -الله- کە بووە هۆی دەستکەوتنی بەهەشتەکان بۆی، تەنها یەک جەنگاوەری ئامادە نەکرد، بەڵکو سووپایەکی تەواوی ئامادەکرد لە

غەزوەی تەبوك، کەئەویش سووپای -العسرة- بوو ئەگەر بزانی سووپای -العسرة-چی بوو، ئەو سووپایەی کە ناوی -العسرة- ی لێنرا چونکە لە ڕۆژانێکی تەنگ وکاتێکی سەختدا بوو لەسەر موسڵمانان،عبدالرحمن کوڕی سەمرە دەڵێت: عوثمان هاتە لای پێغەمبەر ﷺ وهەزار دیناری هێنا لەکاتێکدا سوپای -العسرة- ی ئامادەکرد بڵاوەی پێیانکرد لەشوێنێکی خۆیدا، عبدالرحمان گووتی: پێغەمبەرم بینی ﷺ تەماشای دەکرد لەشوێنەکەدا و ئەیفەرموو: (لەدووای ئەمڕۆوە عوثمان هەرشتێک بکات زیانی پێناگات) دووجار ئەمەی فەرمووە. [ترمذی ڕیوایەتی کردووە].

بەڵکو شێخی ئیسلام ئیبن تەیمییە لە ووتارێکی فیقهی ئارامبەخشی دەروونیدا پلەوپایەی جیهادی ماڵمان بۆ ڕووندەکاتەوە کە لەپێش گشت بەخشینێکەوەیە، ﵀ دەڵێت: «ئەگەر ماڵ کەم بۆوە بۆ تێرکردنی برسییەکان وجیهاد بە تەرکدانی بەخشین زیانی پێبگات، ئەوا جیهاد پێشدەخەین هەرچەندە برسییەکان بمرن، هەروەک لە بابەتی خۆکردنە ناو دوژمنەوە بەمەبەستی کوشتنیان(تترس)، لەوێدا بە کردەوەکانمان ئەیانکوژین، ولێرەدا بە کرداری الله ئەمرن» [الفتاوى الكبرى].

وە ئەگەر بڕوانینە حاڵی ئەمڕۆی بەشێک لە ئافرەتان، ئەبینین زیادە مەسرەف ئەکەن لە پێناو خۆشگوزەرانی دونیای لەناوچوو، هەر لە جلوبەرگ وخشڵ و خواردن و ئەوشتانە، لەبەرامبەریشدا ئەبینین ڕەزیلی و دەستگیری ئەکەن لەسەر دینی -الله- کە ئەو دەوڵەمەندە و ئێمە هەژارین: {هَاأَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخَلُ وَمَنْ يَبْخَلْ فَإِنَّمَا يَبْخَلُ عَنْ نَفْسِهِ وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ وَإِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ} [محمد: ٣٨]،

ئایا دەبێت ئافرەتێکی موسڵمان دەستبڵاو بێت لەبەر کاروباری دونیا، ودەستکورت بێت لەسەر ئەوەی کە سوودی دواڕۆژی هەیە بۆی؟

وئایا کەس لەئافرەتان هەیە سەودەی خێزانی پێغەمبەر ودایکی ئیمانداران بکاتە پێشەوای خۆی؟ لە عائیشەوە ﵂: کە هەندێک لە خێزانەکانی پێغەمبەر ﷺ بەپێغەمبەریان گووت ﷺ: «کام لەئێمە زووتر پێت دەگات؟ فەرمووی: (دەست درێژترینتان)، ئینجا قامیشێکیان هێنا ،دەستیان دەپێوا، سەودە دەستی لەهەموویان درێژتربوو، دواتر زانیمان کە هۆکاری درێژی دەستی صەدەقە بوو، و لەهەمووماں خێراتر پێی ئەگەیشت، کە زۆر حەزی لە صەدەقەش بوو» [بوخاری و موسلم ڕیوایەتیان کردووە].

هیچ موسڵمانێکی ئافرەت واهەست نەکات کە -الله-هیچ وەرناگرێت ئیلا زۆر و گەورە، بگرە ڕەنگە درهەمێک پێش هەزار درهەم بکەوێت، وڕەنگە نیو خورما خاوەنەکەی صەدەقەی پێ بکات لەدونیادا لە ئاگری دواڕۆژ بیپارێزێت، لە مونذیری کوڕی جوریرەوە، لەباوکییەوە، دەڵێت: «لای پێغەمبەر ﷺ لەکەنار ڕوبارێک بووین، فەرمووی: گەلێکی پێ پەتی ڕووتی عەبا لەسەر هاتن، شمشێریان هەڵواسیبوو، زۆربەیان لە دەستکوورتان بوون بوون، بگرە هەموویان لەدەستکورتەکان بوون، پێغەمبەر ﷺ ڕووخساری سوور هەڵگەڕا لەکاتێکدا بینی چۆن هەژارێکن، چووەژوورەوە و پاشان دەرچوو،

مكتبة الهمّة
الدولة الإسلامية
شــوال ١٤٣٦ هـ

نەکەن ماڵ کۆبکەنەوە ونەیبەخشن

الله تعالى: دەفەرموێت

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

(وە ئەوانەش کە زێڕوزیو کۆدەکەنەوە ونایبەخشن لەپێناوی الله (حەقی زەکاتی لێدەرناکەن) ئەو مزگێنی سزایەکی بەئێشیان پێبدە)

[التوبة: ٣٤]

فەرمانی بە بیلال کرد و بانگیدا وقامەتی کرد، نوێژیکرد پاشان ووتاری دا فەرمووی ({ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە لە پەروەردگارتان بترسن ئەوە کە لەیەك گیان دروستی کردون})تاکۆتایی ئایەتەکە، {بەڕاستی الله چاودێرە بەسەرتانەوە} [النساء: ١]هەروەها ئایەتەکی سوڕەتی (الحشر): {لە الله بترسن وسەیرکەن چیتان بەخشیوە وئامادەتان کردوە بۆ بەیانی وەبترسن لە الله} [الحشر: ١٨].

(هەرپیاوێک صەدەقە بکات لە دینارەکەی، لە درهەمەکەی، لە جلوبەرگەکەی، لە قاپێ بەرهەمەکەی، لە قاپێ خورماکەی) -هەتا فەرمووی- (هەرچەندە بە کەرتە خورمایەکیش بێت) ووتی: کەسێک لە ئەنصارەکان هات و یەک فەردەی بەدەست بوو کە خەریکبوو لەدەستی بەردەبوەوە، بەڵکو نەیتوانی هەڵیبگرێت، گووتی: پاشان خەڵکی بەدوای یەکدا هاتن، هەتا دوو کۆمەڵە لە خۆراک و جلوبەرگم بینی، هەتا ڕووخساری پێغەمبەرم بینی ﷺ گەشایەوە، ئەڵێی بەئاڵتون ڕووپۆشکرابوو، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: (هەرکەسێ سونەتێکی چاک لەئیسلامدا ئەنجامبدات، ئەوە پاداشتی بۆخۆیەتی، وپاداشتی ئەنجامدەرەکانی لەدوای خۆی هەربۆ خۆیەتی، بەبێ ئەوەی پاداشتی هیچ کەسیان کەم ببێتەوە، هەرکەسێکیش سونەتێکی خراپ لەئیسلامدا ئەنجامبدات، ئەوە سزای خۆی بۆخۆیەتی و سزای ئەنجامدەرەکانی دوای خۆشی هەر بۆخۆی ئەگەڕێتەوە، بەبێ ئەوەی سزای کەسیان کەمبکرێتەوە)» [موسلم ڕیوایەتی کردووە].

ئەگەر ئافرەتێکی موسڵمان خێروچاکەی زۆری جیهادی شمشێری لەدەست بچێ، ئەوەش فەزڵێکی گەورەی -الله-یە کەبەخشیویەتی بە پیاوان، ئەوەتا دەرگای گەورەی جیهادی ماڵ کراوەیە لەسەر پشت چاوەڕوانی بازرگانە ئافرەتەکانە هەتا بازرگانییەکی هەرگیز نەدۆڕاو لەگەڵ پەروەردگاریان بکەن، شێخی ئیسلام ئیبن تەیمییە رحمه الله لە -الفتاوی الکبری-دا دەڵێت: « هەرکەسێ نەیتوانی بە جەستە جیهاد بکات بەڵام توانای جیهادی ماڵی هەبوو، ئەوا جیهاد بە ماڵ واجبە لەسەری، ئەوەش ووتەی ئەحمدە لە گێڕانەوی أبو الحکم، کە قاضی لە (أحکام القران) هێناویەتی، لەسوڕەتی براءة کە دەفەرموێت: {انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا}، کەواتە نەفەقە لەپێناو -الله-دا واجبە لەسەر دەوڵەمەندەکان، لێرەشەوە لەسەر ئافرەتان واجبە جیهادبکەن بە ماڵ ئەگەر ماڵی هەبوو».

وە بەشێک لەئافرەتان ئاڵتوونی زۆر کۆدەکەنەوە و دەڵێن: ڕەنگە ڕۆژێک بێت هیچم نەمێنێ خەرجی بکەم -لەسەر دونیاش هەڵبەتە- و لەم ئاڵتونەم بفرۆشم.

بەڵام عائیشەی دایکی ئیماندااران رضي الله عنها ئەو سیاسەتەی نەگرتەبەر، عائیشە صەدەقەی کرد بە حەفتا هەزار هەرچەندە قەڵغانەکەی ڕزیبوو، بگرە معاویە رضي الله عنه سەد هەزار درهەمی بۆ دەنارد، کەچی هەر لەوڕۆژەدا لەپێش خۆرئاوابوون هەمووی دەبەخشی، کەنیزەکەکەی پێی گووت: « ئەگەر بە درهەمێکی ئەو پارەیە گۆشتت بۆئێمەش کڕیبا؟» دایکی ئیمانداران وڵامی دایەوە: «ئەی بۆ پێمت نەگووت؟» ئەگەر ئەوە حاڵی دایکی ئیمانداران و هاوەڵەکان بێت لەگەڵ صەدەقە و بەخشین لەپێناو -الله-، ئەوان خۆیان بوون، ئایا نابێت ئافرەتانی موسڵمانانی شوێنکەوتەی ئەوان کە -الله-لەفەزڵی خۆی پێی بەخشیون، زیاتر کاربکەن بۆ بەهەشتی شوێنی مانەوە، هەتا کاریان بەدەستە و ئارامن لەژیاندان، وە -الله تبارك و تعالى- فەرموویەتی: {ببەخشن لەوەی پێمان بەخشیون پێش ئەوەی مردنتان بێت وبڵێن ئەی پەروەردگار ئەگەر کەمێك دواتخستبام تا بمبەخشیبا ولەچاکەکاران بام * بەڵام الله کە کاتی مردنی هەر کەسێك هات دوای ناخات وەالله زانایە بەوەی ئەنجامی دەدەن} [المنافقون: ١٠-١١].

-کۆتا داوامان ئەوەیە سوپاس بۆ پەروەردگار، و درووود و سڵاو لەسەر پێغەمبەرمان محمد، و لەسەر سەرجەم هاوەڵان.

زانا خراپەکان
نەفرەت لێکراون و توڕەیی (الله)یان لەسەرە

بەڕاستی الله ڕێزی داوە بە زانست و ئەهلەکەی و شکۆی بەرزکردونەتەوە و لەبەرزترین شوێن داینـاون، الله تعالی دەفەرموێت: {الله گەواهی دەدات کەوا جگە لەخۆی هیچ پەرستراوێکی ڕاست نیە وە فریشەکان و خاوەن زانستەکان گەواهی دەدەن کەوا الله دادگەرە و خاوەن دەسەڵات و دانایە} [آل عمران: ١٨].

قورتوبی دەڵێت: «ئەگەر کەسێك گەورەتر با لە زاناکان ئەوە الله لەگەڵ ناوی خۆی و فریشتەکانی دادەنا، هەرچۆن ناوی زانای داناوە» [الجامع لأحكام القرآن].

لەبەر ئەوەیە الله زانا و نەزانی وەکو یەك دانەناوە، الله تعالی دەفەرموێت: {قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ} [الزمر: ٩].

وە الله فەرمانی کردوە کەوا بۆیان بگەڕێینەوە، الله دەفەرموێت: {پرسیار لە زانایان بکەن ئەگەر نەتاندەزانی} [النحل: ٤٣].

بەڵام ئایە مەبەست لە زانست تەنیا لەبەرکردنی مەتنەکان و نوسینی درێژ و توێژینەوەی دەستنوس وگوفتار و دانانی پەرتوکی بازرگانیە؟! نەخێر هەرگیز! ئەو زانایانەی کەوا الله بەچاکە باسی کردون و ناوی ناون بە خاوەن زانست»أولي العلم» ئەوانەن کەوا کار بە زانستەکەیان دەکەن و زانستەکە ڕادەگەیەنن، شاتبی دەڵێت: «زانستی قبوڵکراو لەڕوی شەرعیەوە -ئەوانەی کەوا الله وڕەسولەکەی بەچاکە باسیان کردوون- ئەو زانستەیە کەوا بەدوای کار دەگەڕێت» [الموافقات]، پاشان پەیوەستبوونی زانست بە کردارەوە، وە کردار نیە بێ زانست، و زانستیش نیە بێ کردار.

زانست هاواری کردار دەکات * ئەگەروەڵامی داوە باشە ئەگەرنا دەڕوات

وە کرداری پێویست بۆ زانست بەرهەمی ترسانە لە الله، هەڵگرتنی لە الله ترسان ئەوەیە کەوا ڕاستی بڵێی لەترسی توڕەبوونی الله وسزاکەی، الله تعالی دەفەرمووێت: {بەڕاستی لەناو بەندەکان زاناکان لەهەمووان زیاتر لە الله دەترسن} [فاطر: ٢٨]، وە لە ئیبن عەباسەوە -الله لە خۆیی وباوکی ڕازی بێت- گوتی: «زانایانی الله لە الله دەترسن» [الزهد لأبي داود].

وە لە ابن مسعود ﷺ گوتی: «زانست بەگێڕانەوەی زۆر نیە، بەڵکو زانست بە ترسانە لە الله» [حلية الأولياء].

هەروەکو لە کردارە پێویستیەکانی زانست بریتیە

لە جیهادکردن لە ڕێگەی اللە، جیهاد نزیکی زانستە هەروەك لە فەرموودەی معاویە ﵁ گوتویەتی: «بیستم لە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (ئەگەر اللە خێری بۆ بەندەیەکی بوێت تێی دەگەیەنێت لە ئاین، وە بەردەوام کۆمەڵێك لە موسڵمانان، جەنگ دەکەن لەسەر حەق، تا ڕۆژی دوایی)» [رواه مسلم].

ئەو نزیکیە لە فەرموودەکە بەڵگەیە لەسەر پەیوەست بوونی زانست بە جیهادەوە، وە ئەهلی زانست ئەوان کۆمەڵەی سەرکەوتوون، دامەزراندنی ئاین و بڵاوبونەوەی حەق بێ زانست وجیهاد نابێت.

ئەوە حاڵی هاوەڵان بوە ﵃ ئەوانەی کەوا زاناترینی ئەم نەتەوە بوون کەوا زانستیان بەستاوەتەوە بە جیهاد، وە ئەوەی سەیری ژیاننامەی هاوەڵان بکات لە کۆچەران و سەرخەران دەبینێت کەوا زۆریان لە گۆڕەپانی جیهاد شەهیدبونە و کوژراون، زانست و کرداریان چەسپاندوە، لەڕۆژی یەمامە کاتێك شەڕەکە گەرم بوو بە کوژرانی قورئان لەبەران، کاتێك ئاڵاکە کەوت و سالم مەولای ابو حذیفة هەڵی گرتەوە ﵁ موسڵمانان گوتیان: «ئەی سالم، ئێمە دەترسین لەلای تۆوە دوژمنان بێن!» گوتی: «خراپترین قورئان لەبەر منم ئەگەر لای من هاتن، پێشڕەوی کرد تا کوژرا».

بەهەمان شیوە شوێنکەوتوان و تەواوی پێشەواکان لەسەر ئەو ڕێگەیە ڕۆیشتوون، ڕوداوی تایبەتیان هەیە لە گۆڕەپانی سەنگەرنشینی و غەزوەکان، لەگەڵ ئەوەی کەوا جیهاد لە سەردەمی ئەوان فەڕزی کیفایە بوو.

ئەوانە پێشەوایانی فەرموودە و دونیا نەویستانن، هەروەك بەشداریان کردوە لە گێڕانەوەی فەرموودە، بەهەمان شێوە بەژداریان کردوە لە سەنگەر و تیرئەندازەیی، نموونەی ئەوزاعی، وعبداللە کوڕی موبارەك، و ئیبن وقاسم، و ئەبو ئیسحاق فەزاری، ومخلد کوڕی حوسەین، وئیبراهیم کوڕی أدهم، و حذیفة المرعشي، و یوسف کوڕی أسباط، و زۆرێك لەم نمونانە، ژیانی زانستیان نوسیەوە بە کردار بە سەنگەر وجیهاد.

وە لە فەرموودە گێڕەوان هەبووە کەوا سەنگەری جێنەهێشتوە، وەك پێشەوا عیسی کوڕی یونس، لەبەر ئەوەیە کە کوڕی موبارەك و ئەحمەدی کوڕی حەنبەل و جگە لەوانەش دەڵێن: «ئەگەر خەڵك لەسەر بابەتێك جیاوازیان لێکەوتەوە سەیری ئەهلی سەنگەرنشینی بکەن، حەق لەگەڵ ئەوانە، لەبەر ئەوەی اللە دەفەرموێت: {وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا}».

وە بەدرێژایی سەدەکان دەبینی کە زاناکان لە ئەهلی فەرموودە هەڵساون بە جیهاد کردن و ڕاست بێژی، نمونەی شێخی ئیسلام ئیبن تیمیة، کەوا ڕاست بێژبوە و جیهادی مەغۆڵەکانی کردوە، بەهەمان شێوە لەسەردەمی پێشەوا محمدی کوڕی عبدالوهاب، کە جەنگی موشریکەکانی کردوە لە جەزیرە و جیهادی کردوە بە شمشێر وبەڕون کردنەوە.

تاوەکو ئەمڕۆ، ئەوانەی کە اللە زانست و عەقیدەی پێزیندوو کردنەوە، و ڕاستبێژبوون و اللە ڕاستی ڕون کردەوە بەهۆیانەوە، ئەوانەبوون کە زانست و جیهادیان بەیەکەوە بەستاوە، نمونەی شێخ ئەبو مصعب زەرقاوی، و شێخ ئەبو ئەنەسی شامی وشێخ عبد اللە الرشود و شێخ ئەبو حەسەنی فەڵەستینی وشێخ ئەبو مەیسەری غەریب، اللە ڕەحم بەهەموویان بکات.

لەبەر ئەوە ئەوەی زانی و کاری بە زانستەکەی نەکرد ئەوە لۆمەکراوە لەڕوی شەرعەوە، لە خاوەن زانستەکانیش نیە و پێی ناوترێت زانا بە مانای شەرعی، چۆن پێی دەوترێت زانا، کە ئەو بێبەشکراوە لەلایەن اللە وە، و تورەیی اللە ی لەسەرە! بەڕاستی اللە تورەبوو لە جوولەکە و ناوی نان «المغضوب علیهم» کاتێك کرداریان نەکرد بە زانستەکەیان.

اللە تعالی دەفەرموێت: {گەورەترین نەویستراو لای اللە ئەوەیە کە شتێك بڵێی و کرداری پێنەکەی} [الصف: ٣]، ئا لێرەدان توندی نەویستنی اللە و تورەبوونی دیاردەکەوێت لەسەر ئەوەی دەزانێ و کار بەزانستەکانی ناکات.

بەهەمان شێوە قورئان ئەو کەسە بە مەلعون دەزانێت کە دەزانێت و زانستەکە دەشارێتەوە، هەروەکو الله تعالی دەفەرموێت: {بەڕاستی ئەوانەی ئەو بەرنامەیە و ڕێنمایە دەشارنەوە کە لەو قورئانە داهەیە بۆ شارەزایی خەڵك دوای ئەوەی ڕونمان کردۆتەوە بۆ خەڵکی لە پەرتووکەکان ئەوانە الله نەفرەتیان لێدەکات و نەفرەتکەرانیش نەفرەتیان لێدەکەن} [البقرة: ١٥٩]. لێرەدا ئەوە زاندرا کەوا خاوەن زانستەکان ئەوانەن کە هەڵگرینە و کاری پێدەکەن وڕاستبێژن.

بەڕاستی الله تعالی ئەوانەی کە کار بە زانستەکەیان ناکەن بەنەزان دایناون، ئەوەش لە فەرموودەکەی سەبارەت بە جوولەکە کاتێك ڕویانکردە جادوو: {بەڕاستی ئەو شتەی ئەوان خۆیان پێفرۆشتوە و کەوتونەتە دواییەوە شتکی زۆر ناپەسەندە ئەگەر بزانن و تێبگەن} [البقرة ١٠٢]. مەبەستی هێنانەوەی ئایەتەکە چیە لە: {لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ}، لەبەر ئەوەی کاریان نەکرد بە زانستیان، بوون بە نەزان.

بۆیە ئەوەی کرداری نەکرد بەزانستەکەی و ڕاستبێژ نەبوو جیهادی نەکرد، یان زانستەکەی شاردەوە یان حەقی بە ناحەق نیشاندا ئەوە زانا نیە، بەڵکو یان شەیتانێکی لاڵە یان شەیتانێکی قسەکەرە.

بەڕاستی ئەهلی زانست ئەهلی بیدعەیان بە زانا دانەدەنا، هەروەك (ابن عبدالبر) لەسەر بیدعەچیەکانی ئەهلی کەلام دەڵێت: «ئەهلی فیقهو ئەثەر لەهەموو شوێنەکان کۆکن کە ئەهلی کەلام ئەهلی بیدعەن، بەڕاستی زانایان ئەهلی ئەثەرن...» [جامع بيان العلم وفضله]، ئەگەر بیانبینایە لەو سەردەمە چۆن نەتەوەی ئیسلام تاقیکراوەتەوە بە پێشەوای کافر؟

ئەوەی سەیری ئەوانە بکات کەوا پێیان دەوترێت زانا لەم سەدانەی کۆتایی دەبینێت کەوا زۆربەیان زانا نین بەڵکو لەکۆمەڵەی ئەهلی زانستیش نین؛ لەبەر نەبوونی کردارە واجبەکانیان، ڕاستبێژ نەبوون بە ڕووی تاغوتەکان، بەڵکو زانستەکەیان شاردەوە و حەق و ناحەقیان ئاڵوگۆڕ کرد، بەندەکانی الله یان گومڕا کرد، ئایەتەکانی شەڕ و جەنگیان زانی، پاشان پشتیان هەڵکرد لە کردنی بەهۆیەوە پێچەوانەی ڕێبازی پێغەمبەریان کرد ﷺ وپێچەوانەی هاوەڵان و شوێنکەوتووانیان کرد، دەبینرێن کەوا وانەی دۆستایەتی و دوژمنایەتیان خوێندوە کەچی دوژمنایەتی دەکەن، وە ئایەتەکانی واجب بوونی ڕاستبێژیان زانیوە و حەقیان شاردەوە، ئایا ئەوانە ئەوانەن کە الله ناوی ناون بە خاوەنی زانست؟! نەخێر

پاکی بۆ الله، بەڵکو ئەوانە ئەهلی گومڕایین، بەڵکو ئەوان بەڵێنی سزایان پێدراوە لەبەر وازهێنانیان لە کردار، ئەی ئەگەر زانیمان کەوا زۆربەی ئەوانەی بەپەنجە هێمایان بۆ دەکرێت لەوانەی لەسەر ئەهلی زانست حیساب دەکرێن گوێڕایەڵبن بۆ تاغوتەکان و سەری بخەن بەسەر موەحیدەکان! حوکمی ئەوانەی ئەو کارە دەکەن دیارە لە قورئان و لەسوننەتی ڕەسولەکەی ﷺ. لەسەر ئەوە، بەڕاستی ئیبن باز، عوثەیمین، وفەوزان، وئال شێخ (ئەوانەی ئەم سەردەمە)، ومحمد حسان، حوەینی، وحوسەین یەعقوب، قەرەزاوی و بوتی و نابلسی و غەریانی و مەقدیسی و ئەبو قەتادە و حەدوشی و فەحل لە زانایان نین !

کوا کرداریان بە زانستیان؟! کوا ڕاسبێژیان؟! کوا ڕێگریکردنیان لە شیرکی تاغوتەکان؟! کوا غەزوە و جەنگ و ڕیباتیان؟! کوا ڕاگەیاندنی حەق و ئاگادارکردنەوەی خەڵکی؟! کوا بەرپەرچیان بۆ هەڵمەتەکانی کافران بۆ سەر موسڵمانان؟! یان بەڕەزامەندی خۆیان بوون بەدارە دەستی تاغوتەکان بۆ لێدانی موجاهیدان و کۆتایی پێهێنانیان بەناوی شەریعەت و ئاین؟ ئایا ئەوانە تەنها پێشەوای گومڕایی و زانای تاغوت نین؟ با ئەوانە هەڵتان نەخەڵەتێنن بەهەڵگرتنی زانست، زانستەکەیان بیانوو بڕە لەسەر خۆیان، بەڵکو هەڵگرتنی زانستی شەرعی لای ئەوانە وەکو زانا بیانیەکانە، بەڵکو هەندێك لە گاووره بیانیەکان زۆر قوڵبونەوە لە فەرموودە ناسی وەك: (أرِند جان فِنسِنك) کە هۆڵەندی بوو، خاوەنی پەرتوکی «المعجم المفهرس لألفاظ الحديث النبوي» بوو، بەهەمان شێوە جوستا فتستامی بیانی هەڵسا بە لێکۆڵینەوەی پەرتوکی «الرد على الجهمية» پێشەوا دارەمی، ئایا ئەو بیانیانە ناوی «أولي العلم» خاوەن زانستەکان دەیانگرێتەوە و دەکرێت پێیان بگوترێت «زانا»؟!

ئایا ﷺ ئاگاداری نەکردوینەتەوە کەوا یەکەمین کەسانێك کەوا لە ڕۆژی دوای حیسابیان لەگەڵ دەکرێت بریتین لە: (پیاوێك فێری زانست بێت، و خەڵکی فێر بکات و قورئان بخوێنێت، دەیهێنن و باسی ئەو نیعمەتەی بۆ دەکەن دەیناسێتەوە، الله دەفەرمووێت: چیت تێدا کرد؟ دەڵێت: فێری زانست بووم، و خەڵکم فێرکرد، و قورئانم تێیدا خوێند، دەفەرموێت: درۆت کرد، بەڵکو فێری زانست بووی تا پێت بڵێن زانا، و قورئانت خوێند تا پێت بڵێن قورئان خوێن، بەڕاستی پێیان گووتی، پاشان فەرمان دەکرێت تا ڕایبکێشن لەسەر دەموچاوی تا فڕێدەدرێتە ناو دۆزەخەوە) [موسلیم گێڕاویەتەوە].

ئەگەر خراپی نیەتی زانا بەرەو تیاچوونی ببات ئەی چی بەو زانایە دەڵێین کەوا پێچەوانەی زانستەکەی کردوە و حەقی شاردۆتەوە و خەڵکی گومڕا کردوە؟! بەڵکو چی بەوانە دەڵێی، کە چونەتە ژێر گوێڕایەڵی تاغوتەکان و سە رخستنیا ن ؟ !

لە هەریمی کوڕی حەیان، کە گوتویەتی: «وریابن لە زانای فاسیق»، ئەوە گەیشت بە عومەری کوڕی خەتاب –الله لێی ڕازی بێت- بۆی نوسی -الله رەحمت پێبکات- زانای فاسیق کێیە؟ گووتی: «هەریم بۆی نوسی: ... پێشەوایەکە قسە لەسەر زانست دەکات، کرداری خراپ دەکات، گومان بۆ خەڵك دروست دەکات و گومڕایان دەکات» [دارەمی گێڕاویەتەوە]، ئەوە لەسەر فاسیق، ئەی چی بە گومڕای گومڕاکەری کافر دەڵێی؟

لێرەوە پوچی ووتەی هەندێ نەزانی لەسەر زانا ئەژمارکراومان بۆ ڕون دەبێتەوە کە دەڵێن: «زانستەکەی وەرگرە و واز لە کردارەکەی بهێنە«، بەڵکو پرسیاری کرداری و ڕاستبێژی و جیهاد و ترسانی لە الله لێدەکەم؛ هەرچۆن پرسیاری زانستەکەی لێدەکرێت، ئالەوکاتەدا بۆمان ڕون دەبێتەوە کێ زانایە، ئەوەی لە کردار ناپاکی بکات لە زانستەکەش دەیکات.

وصلى الله وسلم على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

هەواڵ و

چالاکیە

گرنگەکانی دەوڵەتی ئیسلامی

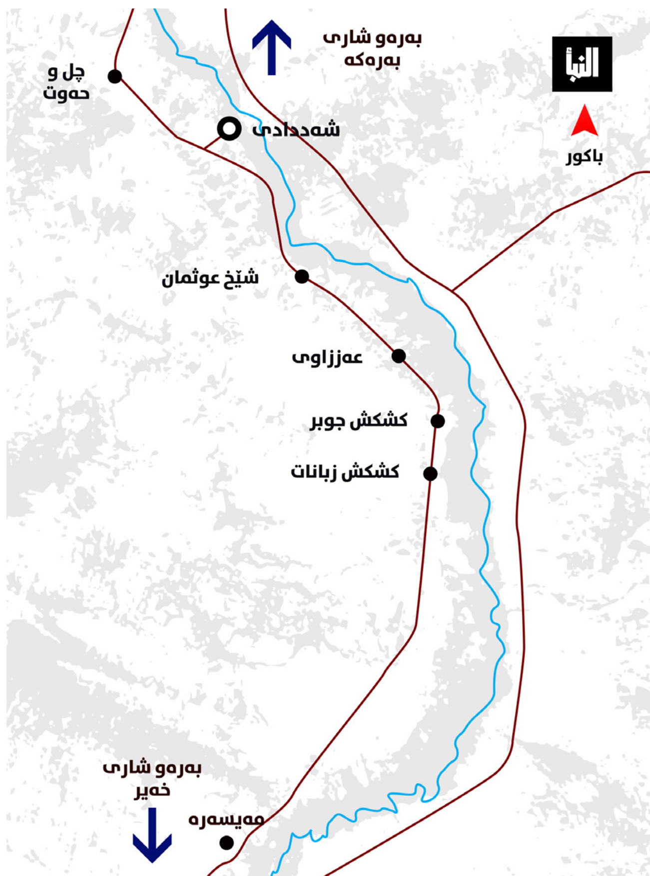
ویلایەتی بەڕەکە

سەربازانی خیلافەت دەستیانگرت بەسەر ژمارەیەك گوند وڕوبەرێکی گەورە لەباشوری شاری شەددادی، دوای ئەوەی توانیان زیاتر لە ١٢٤ لەمورتەدان بکوژن ودەیەهایان لێ بریندار بکەن، وە چەك وئامێر بەدەستکەوت بگرن، وە نزیکبوونەوە لەشەددادی، ئەوەش لە گورزە هێرشێکی خێرا کە تەنها چەند کاتژمێرێکی خایاند.

بەڕاستی سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی هێرشێکی بەرفراوانیان ئەنجامدا بۆ سەر پێگەکانی مورتەدانی پەکەکە لە نزیك شاری شەددادی، دوای ئەوە ڕیزەکانی مورتەدان داڕوخان دوای تەنها دوو کاتژمێر جەنگەکە کۆتایی پێهات، وە هێرشەکە بووە هۆی دەستگرتن بەسەر ژمارەیەك گوند لە دەوروبەری شارەکە.

سەرچاوەیەکی تایبەت بە (نەبەء) ڕاگەیاند کە سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی دەستیان کرد بەهێرشێك لە ڕۆژی (٢٠/ ذو القعدة)، و لەپێگەکانی پەکەکە مورتەدەکانیان دا لە گوندی کشکش جبور کە مورتەدان خۆیان تێدا قایمکردبو بەچەکی قورسەوە، کە ناچاریان کردن بە هەڵات لەگوندەکە، دوای ئەوە کۆمەڵەی هەڵکوتانە سەر دەستیانکرد بەپاککردنەوەی ودەستیانگرت بەسەر هەموو گوندەکە.

سەربازانی خیلافەت بەردەوام بوون لەپێشڕەویان وتوانیان بچنە بەشی باشور لەگوندی عەزاوی، هاوکات لەگەڵ دابڕانی ڕێگای مورتەدان لە شاری شەدادی بەئاراستەی گوندەکە لەلایەن چەند کۆمەڵێك ئینغیماسی، کاتێك کۆمەڵێك لە قۆڵی حەمادات لە چوونە ناو (شێخ عوثمان) کە دەکەوێتە باشوری ڕۆژئاوای شەددادی، کاتێك کۆمەڵەی ئینغیماسی دووەم چوونە ناو گوندی (عەدلە) لە دەروازەی شاری شەددادی لەبەرەی باشور، وەی دوای داخستنی ڕێگا مورتەدان گەمارۆدران لە گوندی عەزاوی تیایدا شەهادەتخواز ئەبو موصعەب سوەیدان

گردبوونەوەکانیانی بەئامانجگرت لەنزیك خاڵی (مەدرەسە) کە مورتەدان کردبوویانە هێڵی بەرگری دووەم لەگوندەکە، کە تیایدا ژمارەیەك کوژراو وبریندار خستەوە لەڕیزەکانیان.

وە لەڕۆژئاوای شەددادی کۆمەڵەی هێرشبەران پێشڕەویان کرد کە برای شەهادەتخواز ئەبو یونسی حەریجە تقبلە اللّٰه سەیارە بۆمبڕێژکراوەکەی تەقاندەوە لەناوەڕاستی گردبوونەوەکانی مورتەدانی پەکەکە لە گوندی حەمادات، تیایدا ژمارەیەکی زۆر لەمورتەدان کوژران وبریندابوون وموجاهیدان

دەستیانگرت بەسەر گوندەکە.

وە لەتەپۆلکەی صەفیە کە دەکەوێتە ڕۆژئاوای گوندی (کشکش جبور) کە مورتەدان خۆیان تێدا قایمکردبوو لە خاڵێکی زۆر توند تیایدا کۆمەڵێك لە ئینغیماسیەکان پێشڕەویان کرد تیایدا مورتەدان هەڵاتن پێش ڕوبەڕووبوونەوە.

وە الله فەتحی نارد بۆ سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی هێڵی بەرگری مورتەدانی پەکەکەی شکاند بەکەمتر لە دوو کاتژمێر لەناوەڕاستی داڕوخانی ڕیزەکانی دووژمن.

دوای ئەو هێرشەی موجاهیدان لەناوچەکانی مورتەدان، هێرشیانکردە سەر گوندەکانی (شێخ عوثمان) و (عەدلە)، وە بووە هۆی هەرەشەیەکی گەورە بۆ سەر مورتەدان کە دەستیانکرد بە کۆکردنەوەی هێزەکانیان لە بیابان لە نزیك گوندی عەزاوی لە باکوری تەپۆلکەی صەفیە، وە لەم کاتەدا شەهادەتخواز ئەبو قودامەی حەطلە تقبلە الله هێرشی کرد بۆ سەر گردبوونەوەکانیان ودوایان کەوت پاشان سەیارەکەی لەناوەڕاستی هەڵاتوان تەقاندەوە.

دوای ئەو داڕوخانە خێرایە لەڕیزەکانی پەکەکە، خاچپەرستان ترسان لە داڕوخانی مورتەدان بەتەوای، وگەیشتنی سەربازانی خیلافەت بۆ شاری شەددادی، بۆیە فڕۆکە جەنگیەکان (E١٠ وB٥٢ وF١٦) لەگەڵ فڕۆکە بێفڕۆکەوانەکان بەپەلە هاتن بەهانایانەوە، وە دەستیانکرد بە بۆردومانی ئەم گوندانەی کە موجاهیدان دەستیانگرت بەسەری، بەدەیەها هێرشی ئاسمانی وە هەندێك گوندیان بەتەوای خاپورکرد، و بەتایبەتی (کشکش زیانات)، کە موجاهیدان ناچاربوون پاشەکشێبکەن بۆ هەندێك گوندی تر کە کۆنترۆڵیان کردبوو.

كما استغل جنود الدولة الإسلامية قدرتهم على نقل ثقل المعركة من محور إلى آخر مناورةً وتجنباً للطيران الحربي، فباتوا يضربون في محور ثم يتوقفون ويضربون في محور آخر مشتتين قدرات الطيران الصليبي.

هەروەك سەرابازانی خیلافەت هەڵیانکوتایە سەر گوندی (البوسلمان) لەڕۆژئاوای شەددادی، وە هەڵکوتانەسەرەکە بە کردەیەکی شەهادەتخوازی دەستی پێکرد، کە دەرچوو بەرەو گردبوونەوەیەکی مورتەدان ئەوانەی هەڵاتن لە گوندەکە لەکاتێك کەزانیان شەهادەتخوازەکە بەرە ڕویان دێت ئەویش دوایان کەوت تا لەگوندەکە دەرچوون دوای ئەوەی هاتەوە بەسەلامەتی، وموجاهیدان دەستیانگرت بەسەر گوندەکە وسەیارەیەکی دەبڵی هەڵگری دۆشکەی ١٤،٥ وبارهەڵگرێك زەخیرە وهەمەڕێکیان بەغەنیمەتگرت.

لەگەڵ ئەوەش ژمارەیەك لەسەربازانی خیلافەت گورزە هێرشێکیانکردە سەرگردبوونەوەکانی مورتەدان لە گوندی عناد لە نزیك شەددادی، برای شەهادەتخواز ئەبو بەڕاء موحسن تقبلە الله پێشڕەویکردن وسەیارە بۆمبڕێژکراوەکەی تەقاندەوە لەناوەڕاستی گردبوونەوەی ئامێرەکانی مورتەدان لەیەکێك لە مۆڵگەکان لەگوندەکە، وخاپوری کرد بەوەش کەتیای بوو.

وە ئەو کردەیە بووە هۆی کوژرانی نزیکەی ١٢٤ مورتەد وبرینداربوونی دەیەها، هەروەك سەرابازانی خیلافەت لەمیانەی ئەو جەنگەی کە لەگوندی عەزاوی ڕویدا سێ لە مورتەدانیان بەدیلگرت.

لەکردەیەکی ناوازەی دووەم ژووری کردەکانی مورتەدانی پەکەکە وخاچپەرستان بەئامانجگیرا لە مەساکینی بەنداوی فاڕوق کە وەك مۆڵگەیەکی ئەمریکی قایم دادەنرێت وە ژووری کردەکانی بەڕێوەبەرایەتی جەنگەکانی مەنبەج، هەینی (١٥/ ذو القعدة)، کۆمەڵە ئینغیماسیەکی خیلافەت کە پێکهاتبوون لە ٥ سەرباز هێرشیانکردە سەر مەساکین وپێکدادانیان کردە سەر مورتەدان لەناو مەساکین ئەوەش لەسەرەتای سپێدەی بەیانی وە تا عەسری هەمان ڕۆژ، وە فڕۆکە ئەمریکیەکان بەشداریانکرد وچەندین هێرشیان جێبەجێکرد بۆ پاڵپشتی مورتەدان بەڵام هیچ زانیاریەك نیە لەسەر زیانەکانیان.

وە ئەم ناوچەیە لە بەنداوی فاروق ڕوبەڕووی چەندین هێرشی هاوشێوە بوویەوە لە حەوتی (ذو القعدة)، ٧ ئینغیماسی وە بووە هۆی کوژران وبرینداربوونی ٤١ جەنگاوەر لەمورتەدانی پەکەکە وسەربازانی ئەمریکی.

وە لەهەمان ڕۆژدا لەڕۆژی هەینی ٤ لە سەربازانی خیلافەت هێرشێکی ئینغیماسیان کردە سەر پێگەکانی مورتەدانی پەکەکە لە گوندی (ظهر العمارة) لەباکوری شاری مەنبەج، ڕوبەڕووبونەوەی توند ڕویدا ئینغیماسیەکان تیایدا چەکی سوك ونارنجۆکی دەستیان بەکارهێنا وە بووە هۆی کوژرانی سەربازێکی ئەمریکی خاچپەرست لەگەڵ ٦ لە مورتەدانی پەکەکە.

لەگەڵ ئەوەی کە نزیکەی ٤٦ مورتەد کوژران و٢٢ی تریش برینداربوون وچەندین ئامێریان تێکشکا لە سیشەممە (١٩/ ذو القعدة)، دوای ئەوە کە کەوتنە ناو کێڵگەی مین لەباکوری ڕۆژئاوای مەنبەج، وە بەهۆی هێرشێك بۆ سەر پێگەکانیان لە باشوری مەنبەج.

چەند زیانێکی تر کە توشی مورتەدانی پەکەکە بوو لە چەند ڕۆژێکی یەك لەدوای یەك، کاتێك ٤ کردەی شەهادەتخوازی لە پێگەکانیانی دا لە نزیك شارۆچکەی خەفسە و دەورووبەری شاری مەنبەج کە کۆتاییان ڕۆژی دووشەممە بوو (٢٥/ ذو القعدة)، وە بووە هۆی کوژران وبرینداربوونی نزیکەی ٧٠ لێیان.

ویلایەتی ئەنبار

خانە نشینێکی ئەمریکی کوژرا ویەکێکی تر برینداربوو لە دووشەممە (١٨/ ذو القعدة)، ئەوەش بەهۆی تەقاندنەوەی بۆمبێکی چێندراو بەسەریان لە باشوری شاری ڕەمادی.

وە دەزگا ڕاگەیاندنەکان لە قائیم قامی ڕەمادی مورتەد

ئیبراهیم عەسوج گواستیانەوە کە (خانە نشینێکی ئەمریکی کوژراو یەکێکی تر برینداربوو بە هۆی، لەمیانەی هەوڵێکیان بۆ پوچەڵکردنەوەی بۆمبێکی چێندراو لە ناوچەی مەلعەب لە باشوری ڕەمادی).

وە لەسەر هەمان بابەت قونوسڵخانەی بەریتانیا لە بەغداد ڕایگەیاند کە لەهەمان ڕۆژدا بەریتانیەك کوژرا لە شاری ڕەمادی لەمیانەی هەوڵێکی بۆ لادانی فتیلەیەکی بۆمبێکی چێندراو کە سەربازانی خیلافەت لەپێشتردا چاندبوویان.

ئەوەی شیانی باسە کە دوو ئەمریکی وبەریتانیەکە سەربە کۆمپانیای (جانوس) بوون کە تایبەتە بە هەڵگرتنەوەی مین، وە ئەم کۆمپانیایە پەیوەندی بەستە لەگەڵ حکومەتی ڕافیزی بۆ هەڵگرتنەوەی مین کە سەربازانی خیلافەت لە جەنگەکانی پێشووی ڕەمادی چاندبوویان، کە ڕۆڵێکی گەورە وبەرچاوی هەبوو لە زیاندان لە ڕافیزە وزیانێکی مرۆیی گەورەیان بەرکەوت.

ویلایەتی دیجلە

جەنگێکی توند لەنێوان سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی لەلایەك وسوپای ڕافیزی لەلایەکی ترەوە لەنزیك شارەکانی قیارە وشەرقات، وە سەربازانی خیلافەت توانیان زیانێکی گەورەیان لێبدەن لە ڕوی گیانی ومادی، کاتێك سەدانیان لێکوژرا وتیایدا ٧٠ ئامێری جۆراوجۆر لەنێوان تێکشکان وپەکخستن لەوانە چواریان ئەبرامز بوون.

بەڕاستی سوپای ڕافیزی زیانێکی مرۆیی ومادی گەورەی بەرکەوت بەهۆی ئەو هێرشانەی سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی بۆ سەر پێگەکانی مورتەدان لەنزیك شاری قیارە لەسێشەممە لە (١٢/ ذو القعدة)، کاتێك دەیەها مورتەد کوژران ٥ ئامێر تێکشکان و٤ هەمەڕ ودوو سەرباز گوێزەرەوە (کۆجار) و سەیارەیەکی BMP و ٥ سەرابار گوێزەرەوەی تر وە دوو مۆڵگە خاپورکران.

کردەکانی سەربازانی خیلافەت بەردەوامە دژی گردبوونەوەکانی سوپای ڕافیزی وملیشیاکانی، تیایدا ٥ لەسەربازانی خیلافەت ٣ هێرشی شەهادەتخوازیان ئەنجامدا تیایدا لە پێگەکانی مورتەدانیان دا لەباشور وباشوری ڕۆژئاوای شەرقات، وە بووە هۆی کوژران وبریندار‌بوونی دەیەها وتێکشاندنی ٢٧ ئامێر لەنێوانیان سەرباز گوێزەرەوەیەك وچەند ئامێرێکی دۆشکە لەسەر بوون.

دوای ئەوە فڕۆکە خاچپەرستیەکان وتۆپهاوێژەکانی ئەمریکا کە لە بنکەی ئاسمانی قیارەن لە سێشەممە (١٩/ ذو القعدة)، هەڵمەتێکی بۆردمانی توندیان دەستپێکرد بۆ سەر شاری قیارە

ئاماری کردەکان دژی پەکەکە مورتەدەکان

250

کوژراو

ئەمەش بەهۆی

9

کردەی شەهادەتخوازی

تەقاندنەوەی کێڵگەی مین

هێرش وکۆنترۆڵکردنی چەند گوندێك

لەگەڵ بۆردومانکردنێکی چڕی فڕۆکە پەروانەدارەکانی سەر بە حکومەتی ڕافیزی، سوپای ڕافیزی بەسود وەرگرتن لەمە پێشڕەوی بکات لەکردەیەکی پێچکردنەوە وبۆردومانێکی چڕی ئاسمانی وتۆپهاوێژی وچونە ناوو شارەکە ودەستیانگرت بەسەری.

لەلایەکی ترەوە سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی ٤ تانکی ئەبرامزیان پەکخست و١٦ هەمەڕیان وشۆفلێك وکۆجارێك وزرێپۆشێك وسلقادۆرێکیان تێکشکاند وە دوو سەرباز گوێزەرەوەیان پەکخست لەدەوروبەری شاری قیارە لەگەڵ کوژران وبریندار‌بوونی دەیەها ئەندامی سوپای ڕافیزی و میلیشیا کانی.

زیانەکانی سوپای ڕافیزی لەڕووی مرۆیی ومادی لە ڕۆژی

زیانەکانی ڕافیزە لە ویلایەتی دیجلە

لە نیوەی ڕەمەزان تاوەکو نیوەی ذي القعده

60 ڕۆژ

کرانە ئامانج

47 بە کردەی شەهادەت خوازی

زیاتر لە 900 کوژراو و بریندار

20 دەبابەی ئەبرامز

زیاتر لە 195 ئامێری جۆراوجۆر

یەک فڕۆکەی بێفڕۆکەوان

الموصل

القيارة

معسكر القيارة

جبل مخمور

الشرقاط

إنفوغرافيك النبأ - ذو القعدة 1437 هـ

النبأ

شەممە (٢٣/ ذو القعدة)، دوای هێرشێك كە چوار كردەی شەهادەتخوازی ئاسانكاری بۆكردن كە لەپێگەكانی ڕافیزەیان دا لە باشوری ڕۆژئاوای شەرقات، دوای ئەوە ٣ هێرشی شەهادەتخوازی جێبەجێكران لە یەكشەممە (٢٤/ ذو القعدة)، لە گوندەكانی مالیحە وعبید السایل ونزیك دوو ڕیانی حەضەر.

وە ئەم هێرشە شەهادەتخوازیانە بوونە هۆی كوژران وبرینداربوونی سەدان ئەندامی سوپای ڕافیزی ومیلیشیاكانی وتێكشكاندنی ژمارەیەك لە ئامێرەكانیان.

ڕۆژهەڵاتی ئاسیا

سەربازانی خیلافەت لە ڕۆژهەڵاتی ئاسیا شەممە (٢٣/ ذو القعدة)، توانیان ٣٠ بەندكراو ئازاد بكەن لەمانە ژمارەیەكیان موجاهیدبوون، دوای ئەوەی هەڵیانكوتایە سەر یەكێك لە بەندینخانەكان لە شاری ماڕاوی.

وە ئاژانسی ئەعماق ڕایگەیاند كە ٣٠ سەرباز لەسەربازانی خیلافەت هەڵیانكوتایە سەر بەندینخانەی ماڕاوی وە وتوانیان بەفەزڵی الله ٣٠ دیل ئازاد بكەن لەنێویان سەربازی دەوڵەتی ئیسلامی وهاوسەرەكانیان هەبوون، وسوپاس بۆ الله.

وە سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی لەمیانەی هێرشەكە چەكی سوكیان بەدەستكەوت گرت وتوانیان سەیارەیەكی سەر بە پۆلیسی فلیپینی خاچپەرست بسوتێنن.

وە ئاژانسی ئەعماق گوتی كە جێبەجێكەری هێرشەكە وهەموو بەندكراوە ئازادكراوەكان بەسەلامەتی گەیشتنە شوێنێكی ئەمان.

ئەوەی شایەنی باسە كە ژمارەیەك لەسەربازانی سوپای فلیپینی خاچپەرست كە لەمانگی ڕابردوو ژمارەیەك كوژراو وبریندار كەوتن بەهۆی پێكدادانەكان لەگەڵ سەربازانی خیلافەت لە دورگەی باسیلان، هەروەك سەربازانی خیلافەت فڕۆكەیەكی جەنگی سەر بەسوپای خاچپەرستیان پێكا لەكاتی هەوڵێكی بۆ بۆردومانكردنی پێگەی موجاهیدان.

صۆماڵ

سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی پێنج شەممە (١٤/ ذو القعدة)، هێرشیان كردە سەر یەكێك لە پێگەكان هێزەكانی هاوپەیمانی ئەفریقی لە شاری مەقدیشۆ لە صۆماڵ.

وە ئاژانسی ئەعماق ڕایگەیاند كە ئەو هێرشەی كە مۆڵگەكانی ئەندامەكانی هاوپەیمانی ئەفریقی بەئامانجگرت لە ناوچەی (أربعو) لە دەوروبەری شاری مەقدیشۆ، بێ ئەوەی ئاماژە بدات بە ئەنجامی ئەم هێرشە.

ئەوەی شیانی باسە كە سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی دوو هێرشی جیاجیایان كردە سەر ئەندامەكانی ئەمنی صۆماڵی مورتەد لەمیانەی مانگی شەواڵی ڕابردوو لە شارەكانی بیدوا ومەقدیشۆ وتیایدا ژمارەیەك لەمورتەدان كوژران وبرینداربوون بەهۆیەوە.

ویلایەتی جنوب

ژمارەیەك لە سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی دووشەممە (٢٥/ ذو القعدة)، هێرشیان كردە سەر گردبوونەوەیەكی گەورەی حەشدی ڕافیزی لەكەربەلا لە ویلایەتی جنوب.

سەرچاوەیەكی تایبەت بە (نەبەء)ی ڕاگەیاند كە ٤ سەربازی خیلافەت بەچاكەتی بۆمبڕێژكراو وچەكی سوك ونارنجۆكی دەستی هێرشیانكرد بۆ سەر گردبوونەوەكانی مورتەدان لە شاری (عین التمر) لە ڕۆژئاوای كەربەلاء وە پێكدادانیان كرد لەگەڵیان وتوانیان كە بەلای كەمەوە ١٠٠ بكوژن ودەیەهاش بریندار بكەن.

برا ئینغیماسیەكان دوای ئەوە دەستیانگرت بەسەر یەكێك لەگەڕەكەكانی شارەكە وپێكدادانیان كرد لەگەڵ ئەندامەكانی حەشدی ڕافیزی بۆماوەی ٥ كاتژمێری بەردەوام، ٣ لەم برایانە پشتێنە بۆمبڕێژكراوەكەی تەقاندەوە لەناوەڕاستی كۆمەڵەكانی ڕافیزە كە بووە هۆی كەوتنی ژمارەیەكی زۆر لە كوژراو وبریندار، كەچی برای چوارەم كوژرا لەكاتی پێكدادانەكان، داوا دەكەین لە الله كە لە هەموویانی

وەرگرتبێت.

دوو لەسەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی پێنج شەممە(١٤/ ذو القعدة)، هێرشیان کردە سەر ئەندامەکانی پۆلیسی ڕوسی لە ڕۆژهەڵاتی مۆسکۆ، تیایدا کوژراو وبریندراریان خستەوە لە ڕیزەکانیان.

وە ئاژانسی ئەعماق ئەوەی ڕاگەیاند کە دوو سەربازەکەی خیلافەت مرد الوف وسلیم إسرائیلوف هێرشیانکردە سەر پۆلیسی ڕوسی خاچپەرست لە ناوچەی بالا شیخا لەڕۆژهەڵاتی مۆسکۆ، وە بووە هۆی کوژران وبریندداربوونی ژمارەیەکیان، پێش ئەوەی بکوژرێن بەگوولەی ئەمنی ڕوسیا، الله لەهەدووکیانی وەرگرتبێت.

ئەوە یەکەم هێرش بوو لەم جۆرە وەیەکەم هێرش نیە کە هێزەکانی ڕوسیای خاچپەرست بەئامانج دەگرێت، بەڕاستی سوپای ڕوسی ڕوبەڕووی ژمارەیەك لەهێرشەکان بوویەوە لەسەر دەستی موجاهیدان لە ویلایەتی قەوقاز، وە بەهۆیەوە ژمارەیەکی زۆر کوژران وبریندداربوون، وە ئەم کردانە بوونە هەڕەشەیەکی گەورە بۆ تاغوتەکان ودزەکردنێکی گەورە بۆ ڕێوشوێنە ئەمنیەکان وبەدرۆخستنەوەی لێدوانە دوبارەکانیان بەوەی کۆتاییان هێناوە بە کۆمەڵە (تیرۆرستیەکان) لە قەوقاز.

لەگەڵ ئەوەش هێزەکانی ڕوسیا کە دابەزین بۆ خاکی شام بۆ پاڵپشتی سوپای نوصەیری لە جەنگی دەوڵەتی ئیسلامی زیانێکی مرۆیی ومادی زۆری خستەوە، کاتێك فڕۆکەیەکی پەروانەداری ڕوسی، وە تیایدا ٥ سەربازی ڕوسی کوژران لەنێویان ڕاوێژکارێکی سەربازی ویلایەتی حمص بوو.

وەڕەنگە دیارترین کردەکانی سەربازانی خیلافەت دژی ڕوسیای خاچپەرست خستنە خوارەوەی ئەو فڕۆکە مەدەنیە بوو کە زیاتر لە ٢٢٠ خاچپەرستی ڕوسی هەڵگرتبوو لە ویلایەتی سەیناء.

ئەوەی شایانی باسە ئەوەیە کە بەرزبوونەوەی کردەکانی سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی پاڵەپەستۆی زیاتر دەخاتە سەر حکومەتی ڕوسی وکلکەکانی، کە دەناڵێنێت بەدەست داڕوخانی ئابووری گەورە بەتایبەتی دوای بەشداریکردنی ئاسمانی و وشکانی بۆ پاڵپشتی ڕژێمی نوصەیری.

ویلایەتی تەڕابلوس

جەنگەکان بەردەوامە لەنێوان سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی لەلایەك ومیلیشیای (حکومەتی ویفاق)ی مورتەد لەلایەکی ترەوە کە پاڵپشتیان ئەمریکایە، لەگەڵ بەردەوامی شەکەتبوونی گەورە لە هێزەکانی مورتەدان لە بواری مرۆیی کاتێك دەیەها مورتەد کوژران وبریندداربوون.

شاری سرت ڕۆژی سێشەممە(١٢/ ذو القعدة)، پێکدادانێکی توندی بەخۆیەوە بینی دوو کردەی شەهادەتخوازی کۆتایی بە پێکدادانەکان هێنا.

وە نوسینگەی ڕاگەیاندنی ویلایەتی تەڕابلوس ڕایگەیاند کە ڕوبەڕووبونەوەکان لە نێوان موجاهیدان ومورتەدان لە گەڕەکی (ژمارە ٢) بەردەوامە، وە دوو شەهادەتخواز دوای ئەو پێکدادانانە بگەن وسەیارە بۆمبڕێژکراوەکانیان بتەقێننەوە لەناوەڕاستی گردبوونەوەی ورتەدان کە ئەمریکا پاڵپشتیان دەکات لە وشکانی وئاسمانی، وە ببووە هۆی کوژران وبریندداربوونی زیاتر لە ٧٠ مورتەد لە (حکومەتی ویفاق)، وە تێکشکاندنی تانکێك وسەرباز گوێزەرەوەیەك ودوو زرێپۆش وچەند سەیارەیەکی دەبڵ.

زیانەکانی (حکومەتی ویفاق)ی مورتەد کورت نەبوویەوە تەنها لەسەر ئەمە، بەڵکو زیاتر لە ٤٠ مورتەد کوژران لە پێنج شەممە (١٤/ ذو القعدة)، بەهۆی ئەو دوو هێرشە شەهادەتخوازیە کە لەپێگەکانیانی دا لە ناوچەوەی (الظهیر) لەڕۆژئاوای شاری سرت.

ویلایەتی عەدەن ئەبین

لە (٢٥/ ذو القعدة) ڕۆژی دووشەممە، سەربازانی دەوڵەتی ئیسلامی بنکەیەکی سەربازکردنی سوپای تاغوت (عبد ربە منصور هادی) لە عەدەن گەورەترین شاری باشوری وڵات، وەببووە هۆی کوژرانی نزیکەی ٦٠ مورتەد.

وە نوسینگەی ڕاگەیاندنی ویلایەتی عەدەن ئەبین ڕونی کردەوە کە شەهادەتخواز ئەبو سوفیانی عەدەنی تقبلە الله بەسەیارەیەکی بۆمبڕێژکراو بنکەی بەسەربازکردنی سەر بەحکومەتی تاغوت هادی کردە ئامانج کە سەر بە هێزەکانی هاوپەیمانیەتی عەرەبی مورتەدە لەناوچەی مەنصورە لە عەدەن، جا الله بۆی ئاسان کرد کە هەموو بازگە ئەمنیەکان وهەموو ڕێوشوێنە توندەکان ببڕێت کە مورتەدان لەسەر ناوچەکە چەسپاندبوویان، تیایدا سەیارەکەی تەقاندەوە پێیان.

وە نوسینگەی ڕاگەیاندنی ویلات گوتی کە ئاماری هێرشی شەهادەتخوازی کوژرانی ٦٠ مورتەد وبریندداربوونی دەیەها بوو.

ئەوەی شایانی باسە ئەوە یەکەم جار نیە کە سەربازانی خیلافەت بنکەی بەسەربازکردنی سوپای تاغوت هادی بەئامانج دەگرن، پێشتر شەهادەتخوازێك لە ناوەڕاستی شەعبان هێرشی کردە سەر بنکەیەکی بەسەربازیکردن لەناوچەی (خور مکسور) لەناوەڕاستی عەدەن، وە نزیکەی ١٠٠ کوژرا وبریندداری لەڕیزەکانیان خستەوە.

بەهەشت

دەرگاکانی

پێغەمبەری الله صلى الله عليه وسلم فەرموویەتی : لە بەهەشتدا هەشت دەرگا هەیە ، یەکێك لە دەرگاکانی ناوی ڕەییانە تەنها ڕۆژووەوانان لێیەوە دەچنە ژوورەوە . بوخاری و مسلم گێڕاویانەتەوە .

بیناکانی

پرسـیار لە پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم کرا لەبارەی بینای بەهەشـتەوە ، فەرمووی : خشتێکی لە زیوە و خشـتێکی لە زێڕە ، نێوانی خشـتەکانیش میسکێکی بۆنخۆشـە ، چەو و بەردەکەی مـرواری و یاقوتە و خۆڵەکـەی زەعفەرانە ، هەرکەسـێك بچێتە ناوی هەر خۆشـی دەچێژێت و بێزار نابێت ، ئەژی و نامرێت ، جلەکانیان هیچ کۆنی و دڕاوییەکی تووش نابێت و هەر بە گەنجی دەمێننەوە . ئەحمەد و ترمیزی گێڕاویانەتەوە .

دارەکانی

پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموویەتی : بەڕاسـتی لە بەهەشتدا دارێك هەیە کە سـواری ساد ساڵ بە ژێر سـێبەرەکەیدا ڕێدەکات نایبڕێت . بوخاری و مسلم گێڕاویانەتەوە .

ڕووبارەکانی

پێغەمبـەر صلى الله عليه وسلم فەرموویەتی : بەڕاسـتی لە بەهەشـتدا ڕووباری ئاو و ڕووباری هەنگوین و ڕووباری شـیر و ڕووبـاری مـەی هەیـە پاشـان ڕووبارەکانیتر هەڵدەقوڵێن .ترمیزی گێڕاویەتییەوە .

چادرەکانی

پێغەمبـەر صلى الله عليه وسلم فەرموویەتـی : چادرەکەی مرواریەکی ناوبۆشە ، درێژییەکەی بۆ ئاسمان سـی میلە ، لە هەموو گۆشـەیەکیدا بۆ ئەو باوەڕدارە خێزانێك هەیە ، کە کەسیتر نایانبینن . بوخاری و مسلم گێڕاویانەتەوە .

حاڵی خەڵکەکەی

پێغەمبـەر صلى الله عليه وسلم فەرموویەتی : میز ناکەن و پیسایی ناکەن و تف و بەڵغەمیان نییە ، شـانەکانیان لـە زێـڕە ، ئارەقیـان میسـکە ، بخوردانەکانیـان دارعودیـان تێـدا دەسـوتێ ، هاوسـەرەکانیان شـۆخ و شـەنگە نازدارە چاو جوانەکانـن ، لەسـەر شـێوەی یەك کەسـن ، لەسـەر وێنەی باوکیـان ئادەمن ، شەسـت باڵ بەرزن بۆ ئاسمان .بوخاری و مسلم گێڕاویانەتەوە .

حۆریەکانی

پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموویەتی : بەڕاستی ئافرەتانـی خەڵکـی بەهەشـت گۆرانـی بـۆ هاوسـەرەکانیان دەڵێن بە خۆشـترین دەنگ کە کەس پێشتر گوێی لێ نەبووە ، لەوەی کە ئەوان دەنگی پێ دەلەرێننەوە ئەوەیە کە دەڵێن : ئێمە ئاکار چاکی ڕواڵەت جوانین ، هاوسەری کۆمەڵێکی بەڕێزین ، تەماشا دەکەن بە چاوڕۆشـنییەوە ، هەروەها یەکێکیتر لەوانـەی کە دەیڵێن : ئێمە زیندووین و نامرین ، ئێمە بێوەین و ناترسـین ، ئێمە ڕێك و جوانیـن و پەککەوتەیی ڕوومان تێناکات . تەبەرانی لە الصغير و الأوسـط دا گێڕاویەتییەوە .

بازارەکەی

پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموویەتی : لەبەهەشتدا بازاڕێك هە یە هەموو ڕۆژێك بەهەشتییەکان سـەردانی دەکەن، شنەبای شەماڵ لێیـان هەڵدەکات و جل و بەرگ و ڕەنگ و ڕووخسـاریان تەپوتۆزاوی دە کات، هێندەیتر جوان و گەشـاوە دەبن کە دەگەڕێنـەوە بۆ ناو خێزانە کانیان پێیان دەڵێن : بە الله دوای ئەوەی لای ئێمە ڕۆیشـتن جوانتر و گە شاوەتر بوون ئەوانیش دەڵێن: بە الله ئێوەیش لە پاش ئێمە هێندەیتر جوانتر و گەشاوە تربوون.

الله تعالى دەفەرموێت
ئەو بەهەشتەی دەیبەخشین
بەو کەسانەی کە پارێزگاربوون
لە بەندەکانمان.

قوربانی کردن

ناوێکە بۆ ئەو ئاژەڵەی کەوا سەر دەبڕێت لە جەژنی قوربان وەکو عیبادەتێك و نزیك بونەوە لە الله تعالی.
قال تعالی: {لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۗ فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا ۗ وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ}الحج: ٣٤.

شەرعیەتی قوربانی

جیاوازی نیە لەنێوان موسڵمانان کەوا قوربانی کردن لە ئاین دا هەیە، وە ئەوەش چەسپاوە بە قورئان و سوننەت و کۆدەنگی.
جیاوازن لە حوکمەکەی ، هەندێکیان دەڵێن واجبە لە سەر توانادار، وە هەندێکیان دەڵێن سوننەتێکی موئەکەدەیە لە پەیامبەرەوە علیه الصلاة والسلام.

کاتی قوربانی

قوربانی پێش نوێژی جەژن جائیز نیە، وە باشترینیان ئەوەیە کەوا پەلەی لێبکرێت لە دوای نوێژ، لەبەر فەرموودەی صلى الله عليه وسلم: ئەوەی کەوا سەربڕێ لە پێش نوێژ ئەوە بۆ خۆی سەر دەبڕێ،وە ئەوەی دوای نوێژ سەر بڕێ ئەوە قوربانیە، وە سوننەتی موسڵمانانی پێکاوە . بوخاری گێراویەتەوە
وە کە دەفەرموێت بۆ خۆی سەری دەبڕێت:واتە وەکو سەربڕینێکی ئاساییە و قوربانی نیە.

ئەوانەی دەکرێن بەقوربانی

لەئەنەسەوە الله لێی ڕازی بێت فەرموویەتی: پەیامبەر صلى الله عليه وسلم دوو بەرانی باش و جوانی کرد بە قوربانی.
بوخاری و موسلیم گێراویانەتەوە
لە عائیشەوە الله لێی ڕازی بێت فەرموویەتی: پەیامبەر صلى الله عليه وسلم قوربانی بۆ ئافرەتەکانی کرد بە مانگا.
بوخاری و موسلیم گێراویانەتەوە
لە جابری کوڕی عبدالله وە فەرموویەتی: ووشترێکمان سەربڕی لەگەڵ پەیامبەر صلى الله عليه وسلم بۆ حەوت کەس و مانگاش بۆ حەوت کەس. موسلیم گێراویەتەوە
ابن عبدالبر دەڵێت:
ئەوانەی بۆ قوربانی دەشێن هەشتن مەڕ و بزن و وشتر و مانگا. «التمهيد»
پەیامبەر صلى الله عليه وسلم دەفەرمووێت : چوار جۆر بۆ قوربانی نابن: کوێریەك کە کوێریەکەی دیار بێت، نەخۆشێك کە نەخۆشییەکەی دیاربێت، شەلێك کە شەلییەکەی دیار بێت ، لاتێك کە قەڵەو نەبێتەوە .
هەر چوار خاوەنی سوونەن گێڕاویانەتەوە

چی دەکرێت لە قوربانی

الله تعالی دەفەرمووێت:
{خۆتان لێی بخۆن وە بەشی هەژار و نەدار بدەن}
الحج: ٢٨
پەیامبەر دەفەرمووێت صلى الله عليه وسلم سەبارەت بە قوربانی:
(بخۆن، خواردن ببەخشن، وە هەڵی بگرن).
بوخاری و موسلیم گێراویانەتەوە
لە عەلیەوە الله لێی ڕازی بێت پەیامبەر صلى الله عليه و سلم فەرموویەتی: ، مەسەلەی قوربانی و دابەش کردنی هەمووی، گۆشت و پیست و خوریەکەی، بەسەر هەژاران و وە هیچی نادرێت بە قەسابەکە.
رواه البخاري ومسلم

بەشداری پێکردن لە قوربانی

لە ئەبو ئەیوبی ئەنصاری الله لێی ڕازی بێت دەڵێت : پیاوێك قوربانی دەکرد بە مەڕێك بۆ خۆی و خانەوادەکەی.
ترمزی گێراویەتەوە
وە دەڵێت: فەرموودەیەکی چاك و دروستە".
لە جابری کوڕی عبدالله وە وتی: لەگەڵ پەیامبەری الله ووشترێکمان سەربڕی بۆ حەوت کەس و مانگایەکیش بۆ حەوت کەس.
رواه مسلم

لە ئادابەکانی قوربانی کردن

- لە دایکی سەلەمەوە الله لێی ڕازی بێت لە پەیامبەرەوە صلى الله عليه وسلم فەرموویەتی: ئەگەر مانگی ذي الحجة تان بینی، وە یەکێکتان ویستی قوربانی بکات، با نینۆك و قژی نەکات. موسلیم گێرآویەتەوە
- لە ئەنەسەوە الله لێی ڕازی بێت فەرموویەتی: پەیامبەر صلى الله عليه وسلم قوربانی کرد بە دوو بەرانی باش و جوان، بینیم پێکانی لەسەر هەردوو لای دانابوو، بسم الله و الله اکبری کرد ، سەری برین بە دەستەکانی.بوخاری و موسلیم گێڕاویانەتەوە
- لە ئیبن و عومەرەوە الله لێیان ڕازی بێت فەرموویەتی: پەیامبەر قوربانی سەردەبڕی لە موصەلا. بوخاری گێڕاویەتەوە ئەوەش لەبەر ئەوە بوو کەوا نوێژیان لە موصەلا دەکرد نەوەك مزگەوت.

پرسیار کرا لە ڕەسول اللە ﷺ: کامە شار یەکەم جار فەتح دەکرێت قوستەنتینیە یان ڕۆمیە ڕەسول اللە ﷺ فەرمووی: (شاری هیرەقەل یەکەمجار فەتح دەکرێت)، واتا: قوستەنتینیە [ئەحمەد و دارەمی گێڕاویانەتەوە لە عبداللە کوڕی عەمڕ]